

รายงานฉบับสมบูรณ์

การศึกษารูปแบบการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การลดรายจ่าย
ของเด็กและเยาวชนบ้านกระจ่าย ตำบลกระจ่าย
อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร

โดย

สินิล วรศิลป์ และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

มิถุนายน 2556

สัญญาเลขที่ RDG55E0014

รายงานฉบับสมบูรณ์

การศึกษารูปแบบการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การลดรายจ่าย
ของเด็กและเยาวชนบ้านกระจ่าย ตำบลกระจ่าย
อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร

โดย

สินิล วรศิลป์ และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทคัดย่อ

งานวิจัย การศึกษารูปแบบการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การลดรายจ่ายของเด็กและเยาวชนบ้านกระจ่าย ตำบลกระจ่าย อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ข้อคือ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนบ้านกระจ่ายจากอดีตถึงปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาข้อมูลการใช้จ่ายของตนเองและครอบครัวของเด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านกระจ่าย และ 3) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การลดรายจ่าย และสร้างสำนักอยู่อย่างพอเพียงในกลุ่มเด็ก และเยาวชนบ้านกระจ่าย มีกรอบคิด คือ ใช้กลไกพื้นฐานของชุมชน และความสัมพันธ์ที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนในเรื่องของ การเข้าใจตนเองและครอบครัว เข้าใจสถานการณ์ชุมชน สังคม การคิดวิเคราะห์เชื่อมโยง และการมีทักษะชีวิต เพื่อนำมาสู่การใช้จ่ายที่ไม่ฟุ่มเฟือยและมีสำนักอยู่อย่างพอเพียง โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือเด็กและเยาวชนบ้านกระจ่าย อายุ 9 – 18 ปี จำนวนประมาณ 300 คน

ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนบ้านกระจ่ายจากอดีตถึงปัจจุบัน ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานและการเข้าร่วมของเด็กและเยาวชนบ้านกระจ่าย และข้อมูลสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนบ้านกระจ่าย ที่มีปัญหาหลักคือ ปัญหาการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ในส่วนของข้อมูลการใช้จ่ายของตนเองและครอบครัวของเด็กและเยาวชนบ้านกระจ่าย พบว่า เด็กและเยาวชนแต่ละคนและแต่ละครอบครัวมีค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนจำนวนมาก และมีรายการค่าใช้จ่ายหลายรายการ รวมถึงมีรายการค่าใช้จ่ายที่เป็นค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยรวมอยู่ด้วย และในส่วนของรูปแบบการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การลดรายจ่าย และสร้างสำนักอยู่อย่างพอเพียง พบว่ามีการสร้างการเรียนรู้ผ่านกระบวนการทำวิจัย และผ่านกิจกรรมพัฒนาแกนนำและกิจกรรมจิตอาสา ซึ่งผลที่เกิดขึ้นทำให้เด็กและเยาวชนบ้านกระจ่ายมีความตระหนัก และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อลดรายจ่าย และมีสำนักอยู่อย่างพอเพียง โดยปรากฏให้เห็นผ่าน การออม การประหยัด การปรับลดค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย การช่วยงานครอบครัว และการทำงานจิตอาสาเพื่อพัฒนาชุมชน

งานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะ คือ ควรขยายผลการดำเนินงานไปสู่เด็กกลุ่มอื่นๆ ในชุมชน และทำอย่างต่อเนื่องโดยนำเข้าเป็นวาระของตำบล เนื่องจากมีเด็กคนใหม่เพิ่มทุกปี โดยให้เด็กกลุ่มแรกที่ทำงานวิจัยมาแล้วได้เป็นแกนนำในการพัฒนาน้องๆ รุ่นต่อไป โดยมีผู้ใหญ่คอยเอื้ออำนวยให้คำปรึกษา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	ก
สารบัญ.....	ข
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์.....	5
พื้นที่ดำเนินการ	5
ระยะเวลาดำเนินการ.....	5
นิยามคำศัพท์.....	5
ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
การจัดกระบวนการเรียนรู้.....	7
บทบาทผู้เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้	13
แนวทางการลดรายจ่ายของเด็กและเยาวชน.....	14
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	15
บทที่ 3 กระบวนการวิจัย	
ขอบเขตการวิจัย.....	17
วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล.....	17
วิธีดำเนินการวิจัย.....	19
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	29
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
สถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชน.....	38
ข้อมูลการใช้จ่ายของตนเองและครอบครัวของเด็กและเยาวชน ในชุมชนบ้านกระจ่าย.....	43
รูปแบบการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การลดรายจ่าย และสร้างสำนึก อยู่อย่างพอเพียงในกลุ่มเด็ก และเยาวชนบ้านกระจ่าย.....	47

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	
ผลการวิจัย.....	52
บทเรียนนักวิจัย.....	54
ข้อเสนอแนะ.....	55
บรรณานุกรม.....	56
ภาคผนวก.....	57

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บ้านกระเจา ตำบลกระเจา อำเภอบำลือ จังหวัดยโสธร เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ แบ่งการปกครองออกเป็น 3 หมู่ คือ บ้านกระเจาหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 13 มีจำนวนหลังคาเรือนทั้งสิ้น 597 ครอบครัวย มีประชากรจำนวน 2,725 คน พื้นที่หมู่บ้านเป็นพื้นที่ราบ สภาพพื้นดินค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากมีแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ลำห้วยถ่ม หนองผือ หนองหล่ม มีทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ป่าสงวนดอนปู่ตา เหมาะสำหรับการทำนา ทำไร่ การเลี้ยงสัตว์ และทำเกษตรหลายอย่าง ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ รับจ้าง ค้าขาย รับราชการ และมีบางส่วนประมาณ 20-30 หลังคาเรือนที่ประกอบอาชีพสวนยางเป็นอาชีพเสริม

ในสังคมบ้านกระเจา มีความหลากหลายทั้งเศรษฐกิจ ฐานะ อาชีพ การศึกษา ความเป็นอยู่ และความเชื่อ มีความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติและฉันท์เพื่อนบ้านอย่างชาวชนบททั่วไป ชาวบ้านกระเจา มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนตลอดมา ตัวอย่างเช่น การร่วมกันคิดแก้ปัญหาดินขาด สะพานชำรุด แหล่งน้ำตื้นเขิน ความจำเป็นเรื่องวัดต้องทำเมรุ ร่วมสร้างถนนภายในวัด ถนนภายในโรงเรียน การต่อเติมอาคารชั้นล่างสถานีนามัย การก่อตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต อาคารแพทย์แผนไทย โดยร่วมกันบริจาควัสดุอุปกรณ์ เงินทอง แรงงานจนกิจการทั้งหมดสำเร็จลุล่วงอย่างน่าภาคภูมิใจ ในส่วนของโรงเรียนก็มีกิจกรรมของเด็กนักเรียนที่โดดเด่นก็คือ กิจกรรมกองยาวทั้งในโรงเรียนประถม (โรงเรียนบ้านกระเจา) และในโรงเรียนมัธยม (โรงเรียนศรีฐานกระเจาศึกษา) และมีการแสดงร่วมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ บ้านกระเจาเป็นหมู่บ้านที่ประชาชนในพื้นที่มีความรู้ความเข้าใจ มีความพร้อมเพียง และสำนึกในการพัฒนาหมู่บ้าน จากพื้นฐานความเข้มแข็งดังกล่าวทำให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนเข้ามาส่งเสริมกิจกรรมในบ้านกระเจา รวมทั้งโครงการขับเคลื่อนจังหวัดยโสธรสู่จังหวัดน่าอยู่ที่สุด โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) อีกด้วย

จากการศึกษากลไกพื้นฐานระดับชุมชน เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาเด็ก และเยาวชน ของสมพร ดวงคำฟู (2549) ที่พบว่า “กลไกพื้นฐานของชุมชนที่มีผลต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย คณะกรรมการหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ของเด็กและเยาวชนในกลุ่ม และผู้นำในชุมชนที่มุ่งมั่นตั้งใจ ซึ่งกลไกดังกล่าวจะส่งผลให้ชุมชนมีสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน คือ มีความร่วมมือของชุมชนในการดำเนินงานสาธารณะประโยชน์ เกิดความความตระหนัก และสำนึกของ

ชุมชนในการแก้ไขปัญหา และมีแผนงานเพื่อพัฒนาเด็ก และเยาวชนในรูปแบบใหม่ๆ” ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของชุมชนบ้านกระจาย ที่มีกลุ่มองค์กรในชุมชน ผู้นำชุมชน และกลุ่มเด็กที่มีการรวมตัวกันในการขับเคลื่อนงานสร้างสรรค์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน และองค์กรจากภายนอก และกิจกรรมบุญประเพณีตามฮีตตามคองของชุมชน จึงถือเป็นศักยภาพที่สำคัญที่จะสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากปัญหาเด็กและเยาวชนเป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่ในชุมชนยังเป็นกังวล และพยายามหาทางออกมาโดยลำดับ แต่ก็ยังพบว่า มีข้อจำกัดอยู่อีกมาก เช่น ภาระของครอบครัว ความไม่เข้าใจกันในครอบครัวระหว่างพ่อแม่ลูก การมีช่องว่างระหว่างวัย และสื่อ/กิจกรรมที่ไม่เหมาะสมจากภายนอกที่ดึงดูดเด็กออกจากครอบครัว เป็นต้น

เด็กและเยาวชนบ้านกระจายมีลักษณะเด่นอย่างหนึ่งคือการกล้าแสดงออก เนื่องจากได้เห็นแบบอย่างจากผู้ใหญ่ และผู้นำในชุมชน ผ่านเวทีประชาคม และการทำกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการได้รับการปลูกฝังพื้นฐานที่ดีในช่วงวัย 3-5 ปี จากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในหมู่บ้าน ที่ได้รับรางวัลระดับประเทศ ทำให้เด็ก และเยาวชนมีการรวมกลุ่มกัน โดยธรรมชาติ เช่น กลุ่มเล่นกีฬา กลุ่มไอที (เล่นเกมส์) เป็นต้น กลุ่มต่างๆ เหล่านี้จะให้ความร่วมมือกับกิจกรรมส่วนรวมเป็นอย่างดี เช่น การเป็น อสม.น้อย เพื่อคอยช่วยเหลืองานของ อสม. การจัดเตรียมสถานที่เวลาว่างกิจกรรม หรือการแสดงกลองยาวในงานต่างๆ เป็นต้น แต่เมื่อพิจารณาในภาพรวมของหมู่บ้านยังถือว่าเป็นกลุ่มเด็กเยาวชนที่ยังเป็นกลุ่มน้อยอยู่

จากการศึกษาสภาพปัญหาเด็ก และเยาวชนบ้านกระจาย โดยใช้กระบวนการระดมปัญหา และความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วมจากผู้ใหญ่ และเด็กในกลุ่มวัยต่างๆ พบว่า เด็กเล็กๆ จะสะท้อนปัญหาส่วนตัว เช่น ทำการบ้านไม่เสร็จ ขี้เกียจทำการบ้าน หรือ ไม่อยากจะทำงูชดลูกเสือ เป็นต้น ส่วนในเด็ก และเยาวชนที่โตเป็นวัยรุ่น ก็จะสะท้อนปัญหาในครอบครัว เช่น พ่อแม่ทะเลาะกัน เล่นการพนัน หรือ ปัญหาหนี้สินของครอบครัว รวมทั้งปัญหาใหญ่ระดับสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การทะเลาะวิวาท การข่มขืนหรือชำแหละศพ การใช้จ่ายอย่างฟุ้งเฟ้อ การไม่รับผิดชอบต่อการเรียน การใช้โทรศัพท์เกินความจำเป็น การแต่งกายไม่เหมาะสม เป็นต้น ซึ่งสภาพปัญหาของเด็กเยาวชนบ้านกระจายนี้เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนภาพใหญ่ของของสังคมไทย

จากการพูดคุยกันของกลุ่มเด็กเยาวชนบ้านกระจาย พบว่า เด็กๆ ทราบดีปัญหาต่างๆ เหล่านี้เป็นอย่างดี ต่างให้ความเห็นต่อปัญหาในเชิงเหตุผลว่าสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับแทบทั้งหมด เช่น ยาเสพติดเกิดจากการใช้จ่ายที่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยจึงหารายได้ โดยชักชวนเพื่อนให้เป็นผู้เสพและกลายเป็นเป็นผู้จำหน่ายรายย่อยต่อไป ปัญหาทางเพศส่วนหนึ่งก็มาจากการเสพยาจนลืมนสติ ตลอดจนการอยากรู้ อยากลองในเรื่องเพศที่เกิดจากสื่อขั้วและกลุ่มเพื่อน และหลายคนเกิดจากความต้องการหารายได้ไปใช้จ่ายที่เกินตัว ปัจจัยเสี่ยงเหล่านี้ล้วนนำมาซึ่งค่าใช้จ่ายที่นอกเหนือจากรายจ่ายปกติที่พ่อแม่ผู้ปกครองส่งเสีย ทำให้เด็กต้องหารายได้เอง จึงเป็นสิ่งที่จะทำให้เข้าสู่วงจรที่ไม่เหมาะสมเหล่านี้

นอกจากนี้ มีคำกล่าวที่สะกดหัวว่า “ศรีฐานมักได้ กระจายมักโก้” (บ้านศรีฐานเป็นหมู่บ้าน ตำบลขนาดใหญ่อยู่ใกล้เคียงกัน และเดิมขึ้นอยู่กับตำบลกระจาย) เป็นคำกล่าวที่รู้จักกันในตำบล ซึ่งสะท้อนภาพของคนในบ้านศรีฐานว่าเป็นคน “มักได้” หมายถึง ขยันหาเงินหาทอง แม้แต่เด็กๆ เองก็จะใช้เวลาว่างจากการเรียนและวันเสาร์อาทิตย์รับจ้างเย็บหมอนจิด หรือ ชักไส้หมอนจิด ซึ่งเป็นสินค้าที่มีชื่อของหมู่บ้าน จนมีรายได้เป็นกอบเป็นกำแทบทุกคน แทบไม่มีเวลาที่จะไปเที่ยวเตร่ แต่บ้านกระจายเป็นคน “มักโก้” หมายถึง ชอบการแต่งตัว อธิบายถึงภาพลักษณ์ของคนบ้านกระจาย ซึ่งคำกล่าวนี้ทำให้อาจมองได้ว่าเด็กและเยาวชนบ้านกระจายเป็นคนที่ไม่ค่อยทำงาน แต่ใช้จ่ายฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย

จากทัศนะของ พญ.พรรณพิมล หล่อตระกูล ผู้ดำเนินโครงการ “สุขภาวะทางเพศของเด็กไทย” และ ดร.อมรวิชัย นาคทรัพย์ นักการศึกษาที่ทำ “โครงการวิจัยเด็กไทยในระยะยาว” หรือ Child Watch ต่างแสดงความเห็นพ้องกันว่า จากการสัมภาษณ์เยาวชนจำนวนมาก และการเฝ้าติดตามพฤติกรรมเยาวชน ทั้งในสถานศึกษาและนอกระบบ รวมถึงการจัดกระบวนการอย่างมีส่วนร่วมในหมู่เยาวชน พบว่า เยาวชนต้องการที่ปรึกษาหรือผู้ที่แสดงความเข้าใจ เข้าใจ ยินดีรับฟังปัญหาและให้คำแนะนำแก่เขาโดยไม่คำว่า ไม่ตัดสินใจหรือมองแต่จะเห็นเขาเป็น “ปัญหา” โดยเยาวชนส่วนใหญ่รู้ดีว่าพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ เช่น การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย การเสพยาและสิ่งมีนเมา การแต่งตัว การคบเพื่อน ฯ เพื่อจะเป็นเด็กแนว ฮิป หรือการแสดงพฤติกรรมแปลกๆ ในแนวโค่น นั้น อะไรดีไม่ดี หรืออะไรเป็นเรื่องถูกผิด อันที่จริงปมปัญหาใหญ่ส่วนหนึ่งอยู่ที่สังคมเพื่อนฝูงของวัยรุ่น และความต้องการการยอมรับ การแสวงหาตัวตนและอัตลักษณ์ตามวัยของพวกเขา ซึ่งก็คือปัญหาเชิงวัฒนธรรม อันซับซ้อนที่มีปัจจัยภายนอกตัววัยรุ่นอยู่ด้วย ดังนั้น มันอาจง่ายเกินไปที่จะใช้ชุดความคิดและชุดการอธิบายที่ว่า วัยรุ่นมีปัญหาเพราะครอบครัวไม่อบอุ่น วัยรุ่นไม่รักษาค่านิยมไทย ไม่รักษานวลสงวนตัว เสพสื่อลามก และเบาปัญญา ฯ ชุดความคิดแบบนี้ นอกจากจะไม่ได้แก้ปัญหา ยังซ้ำเติมความรู้สึกรู้สึกของวัยรุ่นว่าผู้ใหญ่ไม่มีวันเข้าใจเขา (<http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php>)

จากแนวคิดดังกล่าวในการวิเคราะห์แนวทางแก้ไขปัญหาของเด็กเยาวชนบ้านกระจาย ผู้ใหญ่และเด็กเยาวชน จึงได้เสนอแนวทางในการแก้ปัญหา คือ การสร้างโอกาสหรือกิจกรรมดีๆ ที่จะให้เด็กๆ ได้ทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างการยอมรับนับถือในทางสร้างสรรค์ของกลุ่มเด็กในชุมชนเพื่อเป็นการดึงออกหรือป้องกันการเข้าสู่วงจรของพฤติกรรมไม่เหมาะสมที่กล่าวมา โดยได้มองถึงกิจกรรมที่จะสามารถแก้ปัญหาที่เริ่มมาจากการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยพิจารณาจากฐานของปัญหาครอบครัว เช่น หนี้สินของพ่อแม่ ที่พบว่า แต่ละวันจะมีมอเตอร์ไซด์ชายชุดดำขับมาเก็บดอกเบี้ยรายวัน ซึ่งชาวบ้านต้องหาเงินส่งทุกวันในรายที่ส่งไม่ได้ก็จะถูกข่มขู่เป็นต้น ภาพเหล่านี้เด็กๆ สะท้อนออกมาอย่างน่าเห็นใจที่ครอบครัวต้องตกอยู่ในสภาพนี้ ซึ่งปัญหานี้เด็กๆ จะมีส่วนแบ่งเบายังไร ตลอดจนการพิจารณาจากวิถีชีวิตของเด็กๆ เองเกี่ยวกับการลด

ค่าใช้จ่ายของตน เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ หรือแม้กระทั่งการเพิ่มรายได้ของตนเองและครอบครัวผ่านกิจกรรมการผลิตสินค้าของกลุ่ม และการเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตอย่างมีเหตุมีผล ช่วยเหลืองานในบ้านตามกำลังอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดเป็นวิถีใหม่ของเด็กบ้านกระเจา โดยแนวคิดดังกล่าวใช้ฐานคิดมาจากการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตพอประมาณอย่างมีเหตุผล โดยสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร เพื่อที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว กว้างขวาง ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอก โดยอาศัยความรู้ รอบคอบ และความระมัดระวังในการดำเนินชีวิต ควบคู่ไปกับการสร้างพื้นฐานจิตใจให้สำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร ความมีสติปัญญา และความรอบคอบ มีเหตุผล

แนวคิดดังกล่าวถือเป็นหลักในการออกแบบวิถีใหม่ของเด็กเยาวชนบ้านกระเจา ผ่านกระบวนการวิจัย โดยเบื้องต้นจะเน้นที่การมุ่งเรียนรู้ตนเองผ่านข้อมูลสภาพชีวิตของครอบครัวตนเอง ด้านรายรับรายจ่าย ภารกิจของพ่อแม่ผู้ปกครอง ภารกิจของตนเอง เพื่อวิเคราะห์เทียบกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันจะเป็นการสร้างความตระหนักในการใช้ชีวิตที่เหมาะสมโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการใช้จ่าย การช่วยเหลืองานบ้าน ตลอดจนการสร้างกิจกรรมที่จะเป็นการรวมกลุ่มและก่อให้เกิดรายได้ในกลุ่มเด็กเยาวชน

“การใช้จ่าย การพูดจา พบปะกับคน เป็นสิ่งที่คิดว่าเด็กบ้านเราน่าจะทำได้ ไม่คิดว่าเป็นเรื่องน่าอาย อยากทำกิจกรรมแบบนี้ จะได้ช่วยผู้ปกครองหารายได้ช่วยแบ่งเบาภาระของท่านบ้าง” (นุชดี แก่นจันทร์, รองประธานกลุ่มเด็ก และเยาวชน)

และในส่วนผู้ปกครองเองก็มีความคิดเห็นต่อแนวคิดดังกล่าวว่า “เป็นความคิดที่ดี การอยากช่วยพ่อแม่ด้วยการลดค่าใช้จ่าย อยากหารายได้ อยากทำอะไร แค่นี้ก็ดีใจ พ่อแม่ทุกคนก็คงจะภูมิใจในลูก ๆ ทุกคน” (นายณัฐวุฒิ สีนโคกสูง, ประธานสภา อบต.)

“การที่เด็กๆ คิดอยากหารายได้ช่วยพ่อแม่ก็ถือว่าดี เห็นด้วย แต่พ่อแม่ก็ไม่มีปัญหา เงินทองพ่อแม่หาให้ได้ ขอแค่ลูกตั้งใจเรียนหนังสือก็ภูมิใจแล้ว” (นายสันติล วรศิลป์, ผู้นำชุมชน)

จากการพูดคุยหารือดังกล่าวจะเห็นได้ว่าทั้งเด็กเยาวชน และผู้นำในชุมชน มีความคิดเห็นและความสนใจร่วมกันในกระบวนการทำให้เด็กเห็นความสำคัญแล้วอยากลดค่าใช้จ่ายเอง ไม่ใช่ทำเพราะถูกบังคับ การมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ซึ่งหมายถึง การตั้งใจช่วยเหลืองานต่าง ๆ ภายในบ้าน เพื่อแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกันตามความสามารถของตน ช่วยครอบครัวประหยัดไฟฟ้า น้ำ อาหาร สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน และความรับผิดชอบต่อการเรียน อันจะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ใหม่แก่เป็นกระเจาให้เกิดในกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นเบื้องต้น

ดังนั้นการศึกษารูปแบบการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การลดรายจ่ายของเด็กและเยาวชนบ้านกระเจา ตำบลกระเจา อำเภอบัวตี่ จังหวัดยโสธร จึงจะเป็นแนวทางที่จะสร้างการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเด็ก เยาวชน ครอบครัว ผู้นำ และชุมชน ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานและมีความสอดคล้องกับความต้องการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเด็กและเยาวชนของชุมชนให้มีสำนึกการอยู่อย่างพอเพียงเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี อันจะเป็นฐานสำคัญของการเป็นครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง และสังคมที่มั่นคงต่อไป

คำถามวิจัย

คำถามหลัก รูปแบบการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การลดรายจ่ายของเด็กและเยาวชนบ้านกระเจาเป็นอย่างไร

คำถามรอง

1. สถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนในบ้านกระเจาจากอดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
2. ข้อมูลการใช้รายจ่ายของตนเองและครอบครัวของเด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านกระเจาเป็นอย่างไร
3. สภาพเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ การทำมาหากิน และรายได้ของชุมชนบ้านกระเจาเป็นอย่างไร
4. สภาพปัญหาหนี้สินของครอบครัว และชุมชนบ้านกระเจาเป็นอย่างไร
5. ผลของการสร้างสำนึกการอยู่อย่างพอเพียงในเด็กและเยาวชนบ้านกระเจาเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนในบ้านกระเจาจากอดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาข้อมูลการใช้รายจ่ายของตนเองและครอบครัวของเด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านกระเจา
3. เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การลดรายจ่าย และสร้างสำนึกอยู่อย่างพอเพียงในกลุ่มเด็ก และเยาวชนบ้านกระเจา

พื้นที่ดำเนินการ

บ้านกระเจา หมู่ 1 หมู่ 3 และ หมู่ 13 อำเภอบัวตี่ จังหวัดยโสธร

ระยะเวลาดำเนินการ

1 มกราคม 2555 – 30 มิถุนายน 2556 (1 ปี 6 เดือน)

นิยามศัพท์

สถานการณ์เด็กและเยาวชน หมายถึง สภาพการใช้ชีวิตในครอบครัว ในชุมชน และในโรงเรียนของเด็กและเยาวชนบ้านกระจาย

สำนักการอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตพอประมาณอย่างมีเหตุผล โดยสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร เพื่อที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว กว้างขวาง ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอก โดยอาศัยความรู้ รอบคอบ และความระมัดระวังในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้วางแผน และดำเนินการทุกขั้นตอน ควบคู่ไปกับการสร้างพื้นฐานจิตใจ ให้สำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร ความมีสติปัญญา และความรอบคอบ มีเหตุผล

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชุมชนได้รับบริบทของชุมชนบ้านกระจายร่วมกัน
2. ทราบข้อมูลสถานการณ์เด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านกระจาย
3. ได้แนวทางการสร้างสำนักการอยู่อย่างพอเพียงในเด็กและเยาวชนบ้านกระจาย
4. เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านกระบวนการทำงานร่วมกัน
5. เด็กและเยาวชนได้มีพื้นที่สร้างสรรค์ในการทำงานอันจะเป็นการสร้างการเรียนรู้และแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก ครอบครัว และชุมชน
6. สร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างเด็กเยาวชนกับครอบครัว กับกลุ่มเพื่อน และผู้คนในชุมชน
7. สร้างครอบครัวอบอุ่น และชุมชนเข้มแข็ง

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษารูปแบบการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การลดรายจ่ายของเด็กและเยาวชน บ้านกระจ่าย ตำบลกระจ่าย อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. การจัดกระบวนการเรียนรู้
2. บทบาทผู้เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้
3. แนวทางการลดรายจ่ายของเด็กและเยาวชน
4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. การจัดกระบวนการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้มีหลากหลายแบบ ซึ่งพอจะประมวลได้ดังนี้

1.1 การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

การจัดกระบวนการเรียนรู้ได้กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 โดยกำหนดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ในมาตรา 24 มีสาระที่สำคัญเกี่ยวกับกระบวนการดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้คิดเป็นทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

จากแนวทางการจัดการศึกษา หมวด 4 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ” และในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด ตามมาตรา 22 ผู้สอนจะต้องปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โดยออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Center) ซึ่งอาจจะมีหลักการดังนี้

1. ผู้เรียนมีโอกาสสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Construct)
2. ให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข (Happyness)

3. ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (Interaction)
 4. ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการควบคู่กับผลงาน/ความรู้ที่สรุปได้
 5. ให้ผู้เรียนมีบทบาทและส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากที่สุด (Participation)
 6. ให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (Application)
- (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544)

1.2 กระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ

พระไพศาล วิสาโล (ใน www.visalo.org/article/budKrabuankarn.htm) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้แบบพุทธว่าหมายถึงกระบวนการที่เป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญา สาระของกระบวนการเรียนรู้แบบพุทธก็ได้ถูกย่อย่อไว้แล้วในพุทธพจน์ข้างล่างนี้

"ภิกษุทั้งหลาย ธรรม 4 ประการเหล่านี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญา กล่าวคือ การเสวนาสัตบุรุษ การฟังสัทธรรม โยนิโสมนสิการ ธรรมานุธรรมปฏิบัติ" (21/249)

จากพุทธพจน์ข้างต้น สามารถแยกกระบวนการเรียนรู้ออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

- 1) การรับรู้ ได้แก่ การเสวนาสัตบุรุษ และการฟังสัทธรรม
- 2) การคิด ได้แก่ โยนิโสมนสิการ
- 3) การปฏิบัติ ได้แก่ ธรรมานุธรรมปฏิบัติ

1) การรับรู้

การรับรู้เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ พุทธศาสนาให้ความสำคัญอย่างมากแก่การรับรู้สิ่งที่ต้องรู้ (สัทธรรม) ซึ่งรวมถึงการเรียนรู้จากบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร (สัตบุรุษ) อย่างไรก็ตาม กระบวนการรับรู้ที่นอกจากประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ หรือคำชี้แนะอันเป็นองค์ประกอบภายนอกแล้ว องค์ประกอบภายใน อันได้แก่ ความสามารถในการรับรู้เข้าใจก็มีความสำคัญอย่างมาก แม้จะได้ยินได้ฟังสิ่งดีงาม แต่หากรับรู้หรือเข้าใจคลาดเคลื่อน การรับรู้ก็ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์

ความคลาดเคลื่อนในการรับรู้ครั้งแรกก็คือ การรับรู้ไม่ตรงตามความเป็นจริง เช่น ได้ยินหรือเห็นไปอีกอย่างหนึ่ง ความคลาดเคลื่อนดังกล่าวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นบ่อยมากในชีวิตประจำวัน ปัจจัยสำคัญนั้นไม่ได้อยู่ที่อายตนะทั้ง 5 เช่นหู หรือตา แต่อยู่ที่ใจหรือความรู้สึกลึกซึ้ง คนที่กำลังหวาดกลัวด้วยไม่เคยเข้าป่า ย่อมเห็นรากไม้เป็นงูได้ง่าย ๆ ในทำนองเดียวกันพอที่กำลังกังวลกับการยอมได้ ยินยอม ไม่ตลอดว่าลูกกำลังปรึกษาเรื่องอะไร ส่วนคนที่กำลังคุมแค้นอยู่ในใจ ถ้ามีใครยืมให้ก็อาจมองว่าเขาอิจฉาเยาะถ่มก็ได้ พุทธตามหลักปฏิจางสมุปปาทก็คือ สังขารเป็นปัจจัยแก่วิญญาณ

การรับรู้คลาดเคลื่อนนั้นมิได้เป็นผลจากการปรุงแต่งของอารมณ์ความรู้สึกในขณะนั้นเท่านั้น หากยังเกิดจากทัศนคติหรือวิถีที่ฝังแน่นในใจด้วย เคยมีการทดลองโดยอาจารย์ผู้หนึ่งพาคนแปลกหน้า

ไปแนะนำให้นักศึกษา 5 กลุ่มรู้จัก ในแต่ละกลุ่ม ก็แนะนำแตกต่างกันไป เช่นแนะนำว่าเป็นนักศึกษา บ้าง ศึกษาพิเศษบ้าง อาจารย์บ้าง อาจารย์อาวุโสบ้าง และศาสตราจารย์บ้าง หลังจากนั้นอาจารย์ก็ให้นักศึกษาแต่ละชั้นกะประมาณความสูงของบุคคลผู้นั้น ปรากฏว่านักศึกษาแต่ละกลุ่มประเมินความสูงของชายผู้นั้นแตกต่างกันไป ที่น่าสนใจก็คือ ความสูงของคน ๆ นั้นในสายตาของนักศึกษาแต่ละกลุ่มจะขึ้นอยู่กับว่าบุคคลผู้นั้นแนะนำตัวเองว่าอย่างไร “ศาสตราจารย์” จะมีความสูงมากที่สุด และที่สูงน้อยที่สุดคือ “นักศึกษา” นั้นหมายความว่า ยิ่งแนะนำตัวว่ามีสถานะทางสังคมสูงเท่าไร ก็ยิ่งมีความสูงในสายตาของนักศึกษามากเท่านั้น สรุปก็คือ การให้ค่าแก่สถานภาพทางสังคมมีผลต่อการรับรู้ แม้จะเป็นเพียงการรับรู้ทางกายภาพ หรือการรับรู้ด้วยตาก็ตาม

ด้วยเหตุนี้ ในกระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ นอกจากจะให้ความสำคัญแก่ข้อมูลข่าวสารหรือเนื้อหาที่จะรับรู้แล้ว สิ่งที่จะมองข้ามไปไม่ได้ก็คือความสามารถในการรับรู้ ในทางพุทธศาสนาสิ่งที่จะช่วยให้เกิดการรับรู้ตรงตามความเป็นจริงก็คือ สติ สติช่วยให้บุคคลรู้เท่าทันอารมณ์ความรู้สึกที่กำลังเกิดขึ้นในใจ สามารถขจัดจากอารมณ์และรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่กำลังประสบอย่างตรงตามความเป็นจริงได้ (active listening ที่กำลังพูดถึงในหลายวงการ ก็คือการฟังอย่างมีสติ ปลอดจากอคติและสมมติฐานล่วงหน้านั่นเอง) สติหากมีกำลังเพียงพอและต่อเนื่อง ยังจะช่วยให้บุคคลมองเห็นตัวเองอย่างลึกซึ้งจนตระหนักถึงทัศนคติหรือความลำเอียงทางเชื้อชาติ เพศ เศรษฐกิจ สถานะ ที่ฝังลึกอยู่ในตน อันเป็นอุปสรรคต่อการรับรู้โลกตามความเป็นจริง

สติดังยังช่วยให้ปัญญาหรือความรู้ที่มีอยู่ ถูกดึงมาใช้จนทำให้เกิดประโยชน์ด้วย และหากฝึกฝนมาดีพอ ทั้ง ๆ ที่เห็นหรือรับรู้สิ่งที่ไม่ดี แทนที่จะเป็นโทษก็อาจเป็นคุณด้วย พุทธศาสนาแม้จะเน้นการรับรู้สิ่งที่ดี แต่เมื่อมีเหตุจะต้องประสบกับสิ่งที่ไม่เกื้อกูล ท่านก็สอนให้รู้จักเปลี่ยนร้ายให้กลายเป็นดี พระเถระบางรูปในสมัยพุทธกาล เช่น พระลกุณทกภททิยะเห็นนางคณิกาหัวเราะเย้ยยิ้ม แทนที่จะเกิดกามราคะในใจ ท่านกลับพิจารณาเป็นอารมณ์ จนเกิดความสลัดสังเวชในสังขาร และบรรลุนาคามิผลทันที ยิ่งพระนาคสมาลด้วยแล้ว ท่านบรรลอรหัตผลขณะเห็นผู้หญิงพ้อนรำกลางถนน

ในพุทธศาสนามีคำว่า อินทรีย์สังวร หรือการสำรวมอินทรีย์ หมายถึงการระวังไม่ให้กุศลธรรมครอบงำใจเมื่อรับรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยอินทรีย์ทั้ง 6 มักเข้าใจกันว่าอินทรีย์สังวรหมายถึงการระวังหุระวังตาไม่ไปรับรู้รับเห็นสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม นี่ยังเป็นความหมายที่แคบ การสำรวมอินทรีย์ที่แท้จริงหมายความว่ารวมถึง การรักษาใจให้เป็นปกติ ไม่เกิดอกุศลแม้จะเห็นสิ่งไม่ดีไม่งาม พระพรหม คุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) อธิบายคำนี้ให้เข้าใจง่าย ๆ ว่าหมายถึง “การใช้อินทรีย์ให้เป็น” ความหมายดังกล่าวมีความสำคัญมาก การฝึกฝนอบรมเยาวชน (และผู้ใหญ่) ที่เลวมาเน้นให้หลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดี (เช่น สื่อลามก และสื่อรุนแรง) แต่การสอนเพียงเท่านี้ไม่เพียงพอเสียแล้ว เพราะทุกวันนี้สิ่งดังกล่าวได้แพร่สะพัดไปทั่ว และตามเข้าไปถึงห้องนอน (โดยผ่านโทรทัศน์ วีดีโอ และคอมพิวเตอร์) ในเมื่อสิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตผู้คนยุคบริโภคนิยมไปแล้ว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องฝึกฝนให้เยาวชน

(และผู้ใหญ่) รู้ว่าจะวางใจอย่างไรเมื่อประสบพบเห็นสิ่งเหล่านี้ พุดง่าย ๆ คือฝึกให้เป็นฝ่ายรับที่ชาญฉลาด แทนที่จะเอาแต่หลบเลี่ยง (ซึ่งเป็นไปไม่ได้แล้ว)

2) การคิด

เมื่อรับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือคำแนะนำได้อย่างถูกต้อง ตรงประเด็น และครบถ้วนแล้ว กระบวนการเรียนรู้ขั้นต่อมาก็คือ การคิด หรือการนำเอาสิ่งที่รับรู้้นั้นมาย่อย จัดระเบียบ หรือเสริมเติม ต่อเพื่อให้เกิดปัญญาเพิ่มพูนขึ้น เปรียบดังการย่อยอาหารให้เกิดพลังงานเพื่อความเจริญเติบโตของร่างกาย

โยนิโสมนสิการคือการใช้ความคิดอย่างถูกวิธี สามารถจัดได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ โยนิโสมนสิการแบบปลูกปัญญา คือการคิดเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งตามสภาวะหรือความเป็นจริง โยนิโสมนสิการประเภทนี้มุ่งให้เกิดโลกุตตรสัมมาทิฐิ เข้าถึงอริสัจทางจิตและปัญญา แต่ในระดับสามัญหรือโลกียธรรมหมายถึงการคิดเพื่อให้เกิดปัญญาเพิ่มพูนขึ้น ส่วนโยนิโสมนสิการอีกประเภทหนึ่งคือ โยนิโสมนสิการแบบเสริมสร้างคุณภาพจิต เป็นการใช้ความคิดเพื่อให้เกิดกุศลธรรม เป็นอุบายลดโลภะ โทสะและโมหะ โดยใช้ธรรมฝ่ายดีมาค้ำข่มหรือทดแทน

พระพรหมคุณาภรณ์ได้แจกแจงโยนิโสมนสิการ 2 ประเภทดังกล่าวออกมาเป็น 10 วิธีอย่างละเอียด ผู้สนใจสามารถอ่านได้จากพุทธธรรม

อย่างไรก็ตาม ขอกล่าวเพิ่มเติมว่า สิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้รู้จักคิดหรือเกิดโยนิโสมนสิการก็คือ การรู้จักตั้งคำถาม คำถามนั้นเป็นตัวนำความคิดและกำหนดการรับรู้เพื่อแสวงหาคำตอบ พระพุทธองค์ได้ใช้คำถามในการกระตุ้นให้เกิดปัญญาย่อยครั้งมาก อันที่จริงการที่มีพุทธศาสนาเกิดขึ้นได้ก็เพราะเจ้าชายสิทธัตถะหมั่นตั้งคำถามกับตนเองอยู่ตลอดเวลาว่า ทำอย่างไรถึงจะพ้นทุกข์ได้ คำถามนี้คำถามเดียวเท่านั้นที่ทำให้ทรงสละวังออกบวช ละทิ้งอาภรณ์ดาบส อุทกดาบส และเลิกละการบำเพ็ญทุกรกิริยา จนค้นพบสัจธรรม อันทำให้พ้นทุกข์สิ้นเชิง

คำถามอีกเช่นกันที่ทำให้ห้วงคุลิมาลถูกคิดขึ้นมา เลิกไล่ล่าพระพุทธองค์ และสนใจสัจดับฟังธรรมจากพระองค์ คำถามนั้นก็คือ "เราหยุดแล้ว แต่เหตุใดท่านจึงยังไม่หยุด ?"

เมื่อถูกถูกสรเลียบอก ปัญหาเร่งด่วนที่จะต้องหาคำตอบคืออะไร ถามหาว่าใครยิงธนู ? ธนูมาจากไหน ? ทำด้วยอะไร ? หรือตอบให้ได้ว่า ทำอย่างไรจะถอดลูกธนูออกมาได้ ? คำถามเหล่านี้พระพุทธองค์ได้ใช้ในการกระตุ้นให้ผู้คนเกิดถูกคิดขึ้นมา และสนใจในการปฏิบัติธรรมเพื่อพ้นทุกข์ แทนที่จะคอยจะหาคำตอบในทางอภิปรายว่า โลกเที่ยงหรือไม่ ? คนเรามาจากไหน ? ดายแล้วไปไหน ? ซึ่งล้วนเป็นคำถามที่ทำให้ชีวิตว่างเปล่าและหลงทิศหลงทาง

กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่รู้จักคิดหรือคิดไม่ถูกวิธี ขณะเดียวกันคนจะคิดเป็นหรือคิดถูกวิธีได้ก็เพราะรู้จักตั้งคำถาม กระบวนการศึกษาที่ถูกต้องจึงควรให้ความสำคัญแก่การฝึกให้รู้จักตั้งคำถามด้วย มิใช่เก่งแต่การแสวงหาหรือจดจำคำตอบอย่างเดียว

3) การปฏิบัติ

ในทางพุทธศาสนา การปฏิบัติเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่ขาดการปฏิบัติย่อมมิใช่การเรียนรู้ที่ครบถ้วนสมบูรณ์หรือถูกต้อง นี่อาจเป็นจุดสำคัญที่ทำให้การศึกษาแบบพุทธแตกต่างจากการศึกษาแบบตะวันตกหลายสำนัก เพราะฝ่ายหลังนั้นเน้นการใช้ความคิดล้วน ๆ จึงเป็นการเรียนรู้ในระดับพุทธิปัญญา (intellect)

การศึกษาหรือสิกขาในทางพุทธศาสนา ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ อริสัลสิกขา อริจิตสิกขา และอริปัญญสิกขา เรียกสั้น ๆ ว่าศีล สมาธิ ปัญญา ทั้ง 3 ส่วนนี้ต้องอาศัยการปฏิบัติเป็นส่วนสำคัญ นอกเหนือจากการสดับฟัง การอ่าน และการคิด

พึงสังเกตว่าการปฏิบัติที่พระพุทธองค์ทรงเน้นดังปรากฏในพุทธพจน์ต้นบทความก็คือการปฏิบัติที่เรียกว่าธรรมานุธรรมปฏิบัติ คำนี้มักแปลกันว่า ปฏิบัติธรรมโดยสมควรแก่ธรรม หรือปฏิบัติธรรมน้อยคล้ายแก่ธรรมใหญ่ พระธรรมปิฎกให้อธิบายเพิ่มเติมว่าหมายถึง "ปฏิบัติธรรมถูกหลัก คือ ทำให้ข้อปฏิบัติย่อยเข้ากันได้ สอดคล้องกันและส่งผลแก่หลักการใหญ่ เป็นไปเพื่อจุดหมายที่ต้องการ" (พุทธธรรม หน้า 684) พุดง่าย ๆ คือปฏิบัติตรงตามจุดหมาย

การปฏิบัติให้ตรงตามจุดหมายมิใช่เรื่องง่าย พระพุทธองค์เคยตรัสกับพระสารีบุตรว่า ผู้ที่ยินดีในธรรมานุธรรมปฏิบัติ นับว่าหาได้ยาก แม้ว่าในที่นี้พระองค์จะทรงหมายถึงผู้ปฏิบัติเพื่ออรหัตผล แต่ในระดับโลกียธรรมธรรมานุธรรมปฏิบัติก็ยังเป็นเรื่องยากอยู่ดี เพราะการปฏิบัติธรรมนั้นนอกจากจะต้องรู้ข้อธรรมแล้ว ยังต้องรู้จุดหมายของธรรมข้อนั้น ๆ ด้วย จึงจะปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง แต่นักปฏิบัติเป็นอันมาก แม้จะรู้ข้อธรรมแต่ไม่เข้าใจจุดหมาย ดังนั้นเราจึงเห็นคนถือศีลจำนวนไม่น้อย เกิดความหลงตัวหรือยกตนข่มท่านว่าสมาทานศีลมากกว่าหรือเคร่งกว่าคนอื่น ทั้ง ๆ ที่ศีลนั้นมีจุดหมายเพื่อการลดละและขัดเกลาดนเอง น้อมจิตสู่ความสงบสำหรับเป็นฐานสู่สมาธิและปัญญา ในทำนองเดียวกันหลายคนถือสันโดษแล้วก็เลยเฉื่อยชา ไม่เอางานเอาการทั้ง ๆ ที่สันโดษนั้นพระองค์ทรงสอนเพื่อผู้คนจะได้เอากาลังและเวลาที่เคยปรนเปรอตน ไปใช้ในการสร้างสรรค์ความดีงามทั้งสำหรับตนและส่วนรวม อีกตัวอย่างคือสุขและสัพปายะ จุดหมายของทั้ง 2 ประการ เพื่อเอื้อให้การปฏิบัติเป็นไปด้วยดี แต่คนเป็นอันมาก เมื่อได้รับความสุขและอยู่ในที่สบาย (สัพปายะ) ก็พอใจเพียงเท่านั้น หยุคนึง ไม่สนใจที่จะเพียรพยายามพัฒนาตน

ตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นก็เพื่อจะชี้ว่า นอกจากจะให้ความสำคัญแก่การปฏิบัติในฐานะที่เป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้แล้ว การเข้าใจจุดหมายของการปฏิบัติแต่ละอย่างก็เป็นเรื่อง

มองข้ามไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ภัณฑารักษ์หรือครูบาอาจารย์ จึงไม่เพียงแต่จะต้องเป็นผู้ที่สามารถชี้แนะสิ่ง
ดีงาม (ธรรม) แก่ศิษย์แล้ว ยังจะต้องเข้าใจระจางค์ในอุดมการณ์ (อรรถ) ของสิ่งเหล่านั้นด้วย
พร้อมกันนั้นก็สามารถช่วยให้ศิษย์รู้จักคิด สามารถเข้าใจเนื้อหาสาระของสิ่งที่ตนสอน จับหลักจับ
ประเด็นได้ พร้อมกับเข้าใจอุดมการณ์ของหลักหรือสาระเหล่านั้นได้ด้วย (พระพรหมคุณาภรณ์เรียก
วิธีคิดแบบนี้ว่า วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์) เมื่อเข้าใจอุดมการณ์แล้ว ก็สามารถประยุกต์สิ่งที่ได้
เรียนรู้มาให้เกิดผลได้ในทุกสถานการณ์ หรือสามารถบูรณาการสิ่งเหล่านั้นให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับ
ชีวิตประจำวันได้ คนเป็นอันมากไม่สามารถเอาความรู้มาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ สาเหตุ
สำคัญก็เพราะไม่เข้าใจอุดมการณ์ของความรู้เหล่านั้น ประวัติศาสตร์ ปรัชญา หรือแม้แต่ศาสนา จึง
เป็นเพียงแค่ความรู้ในตำราที่ใช้ประโยชน์เฉพาะเวลาสอบหรือโต้เถียงกันเท่านั้น ในทำนองเดียวกัน
วิทยาศาสตร์ก็กลายเป็นเรื่องของเทคโนโลยี แต่มิได้ช่วยให้คนรู้จักคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลเลย

ผู้ที่สนใจการปฏิบัติในฐานะที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ ขอแนะนำให้ดูตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมจาก
บทความเรื่อง "ปลูกผักสร้างคนทีโรงเรียนวัดวังสวัสดิ์" ใน สารานุกรม ฉบับที่ 14 เดือนเมษายน 2542
บทความนี้เป็นเรื่องของโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กโดยใช้
การปลูกผักเป็นสื่อหรืออุบาย เด็กจะเรียนรู้คณิตศาสตร์ ศีลธรรม นิเวศวิทยา วิชาธุรกิจและการจัดการ
รวมทั้งคุณค่าของการร่วมมือกัน จากการที่ได้ร่วมกันปลูกผัก ในด้านหนึ่งคือการฝึกให้เด็กเกิดการ
เรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติและใช้ความจริงเป็นตัวตั้ง (แทนที่จะเอาวิชาเป็นตัวตั้ง) อีกด้านหนึ่งเป็น
ตัวอย่างของการบูรณาการความรู้และวิชาการทั้งหลายให้มาผสมกัน โดยมีแปลงผักเป็นจุดเชื่อมต่อ
แต่แปลงผักจะนำผู้เรียนไปสู่โลกแห่งวิชาความรู้สาขาต่าง ๆ ได้ก็ต่อเมื่อครูหรือผู้แนะนำนั้นรู้ชัดใน
อรรถหรืออุดมการณ์ของกิจกรรมต่าง ๆ ที่แนะนำให้เด็กทำ หาไม่แปลงผักก็มีความหมายเพียงแค่อาหาร
กลางวันราคาถูกหรือคะแนนเสริมประสบการณ์เท่านั้น

ควรกล่าวย้าด้วยว่า การปฏิบัติที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้อย่างแท้จริงนั้น ต้องไม่จำกัดอยู่เพียงแค่
การทำ "การบ้าน" หรือการทำแบบฝึกหัดในหนังสือเท่านั้น หากยังหมายถึงการพาตนออกจาก
ห้องเรียนสู่โลกกว้าง ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนและสรรพสิ่งท่ามกลางสังคม เพื่อรู้จักชีวิตและความ
เป็นจริง

การรับรู้ การคิด และการปฏิบัตินี้ ในที่สุดก็จะเชื่อมกันเป็นวัฏจักร เพราะเมื่อปฏิบัติอย่าง
ถูกต้อง นอกจากจะช่วยให้รู้จักคิดได้ดีขึ้น และเกิดความรู้ใหม่แล้ว ยังทำให้เกิดทัศนคติใหม่ เกิดความ
ใฝ่รู้ มองสิ่งต่าง ๆ ว่าเอื้อให้เกิดปัญญาได้ทั้งนั้น อีกทั้งยังอาจเกิดทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่นมากขึ้น เช่นเห็น
ว่าการร่วมมือกันจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้น ทัศนคติเหล่านี้ย่อมเปิดใจให้รับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้มาก
ขึ้น ละเอียดลออถี่ถ้วนขึ้น เรียกว่าเปิดใจกว้างและเป็นกลางได้มากขึ้น เป็นการเพิ่มสมรรถนะในการ
ใช้อินทรีย์ให้เกิดประโยชน์ การรับรู้เช่นนี้ย่อมส่งผลให้เกิดการคิดและการปฏิบัติที่เกื้อกูลเป็นกุศล
มากขึ้น เอื้อให้เกิดความเจริญแห่งปัญญา และนำไปสู่ความงอกงามแห่งชีวิตและสังคมในที่สุด

นอกจากการสัมพันธ์เชื่อมโยงจนครบวงจรแล้ว ในทางพุทธศาสนายังเห็นว่า ทั้งการรับรู้ การคิด และการปฏิบัติ ในตัวมันเองก็เป็นบ่อเกิดแห่งปัญญาได้ด้วยโดยไม่ต้องรอให้เชื่อมโยงจนครบกระบวนการเสียก่อน ดังเรียกปัญญาที่เกิดจากการรับรู้ระดับฟังว่าสุตมยปัญญา เรียกปัญญาที่เกิดจากการคิดว่าจินตามยปัญญา และเรียกปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติว่าภาวนามยปัญญา อย่างไรก็ตามกล่าวโดยรวมแล้วความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ การคิด และการปฏิบัติก็ยังเป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนรู้ แม้แต่ปัญญา 3 ประเภทที่กล่าวมา เมื่อพิจารณาอย่างถึงที่สุด ก็มีได้อาศัยการรับรู้ การคิด และการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งล้วน ๆ หากยังต้องมียอดประกอบอีก 2 อย่างเป็นทุนเดิมหรือปัจจัยหนุน เพียงแต่ไม่เด่นเท่านั้น

2. บทบาทผู้เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้

1) ผู้เรียน

2.1 กำหนดเป้าหมาย วางแผนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความถนัด ความสามารถของตนเอง

2.2 รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง

2.3 สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

2.4 เรียนรู้อย่างกระตือรือร้น

2.5 ประเมินและปรับปรุงตนเอง

2) ครู

2.1 วางแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน

2.2 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประเมินผลการเรียนรู้

2.3 ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนรู้

3) ผู้บริหารสถานศึกษา

3.1 จัดระบบบริหารจัดการ

3.2 ใช้กระบวนการวิจัยพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3.3 สนับสนุนการพัฒนาบุคลากร

3.4 เชื่อมโยงการเรียนรู้ในโรงเรียนกับชุมชน

4) ผู้ปกครอง

4.1 เอาใจใส่ ให้กำลังใจ

4.2 สนับสนุนการเรียนรู้

4.3 ร่วมมือจัดการเรียนรู้

4.4 กำกับ ติดตาม ดูแล ประเมินผลการจัดการศึกษา

5) ชุมชน

5.1 สนับสนุนการเรียนรู้

5.2 ร่วมมือจัดการเรียนรู้

5.3 เป็นแหล่งเรียนรู้

5.4 เชื่อมโยงการเรียนรู้ในโรงเรียนกับชุมชน

5.5 กำกับ ติดตาม ดูแล และประเมินผลการจัดการศึกษา

(www.ednet.kku.ac.th/~sumcha/2545/nong/ausubel2.html)

3. แนวทางการลดรายจ่ายของเด็กและเยาวชน

คอลัมภ์ภูมิปัญญาทางบัญชี สร้างวิถีสู่อนาคต – เกษตรทั่วไทย ในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันอังคารที่ 12 กุมภาพันธ์ 2556 นายวิจักร อากัปกิริยา อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ระบุถึงวิธีการลดรายจ่ายของเด็กและเยาวชนโดยผ่านโครงการรณรงค์การจัดทำบัญชีครัวเรือนของนักเรียนในสถานศึกษา มีนักเรียนเข้าร่วมโครงการฯ กว่า 10,000 คน จาก 14 โรงเรียน เพื่อให้เยาวชนนักเรียนมีความรู้ในการบันทึกบัญชี สามารถบันทึกรายรับ-รายจ่ายของตนเองและครอบครัว ซึ่งเมื่อบันทึกเป็นการต่อเนื่องแล้วจะเป็นบันทึกช่วยจำ ช่วยเตือนสติในการใช้จ่ายใช้สอยก่อให้เกิดการลด ละ เลิก สิ่งฟุ่มเฟือยต่าง ๆ รู้คุณค่าของเงิน เยาวชนนักเรียนได้เกิดจิตสำนึก รู้จักการประหยัด และอดออม ก็จะทำให้ครอบครัวอยู่ดี มีสุข ชุมชนก็จะเข้มแข็ง ส่งผลต่อสังคมประเทศชาติโดยรวม (<http://www.dailynews.co.th/agriculture/183947>)

นอกจากนี้ ASTV ผู้จัดการออนไลน์ 5 กรกฎาคม 2556 ยังได้สรุปไอเดีย "ลดค่าใช้จ่าย" ในบ้านยุคข้าวยากมากแพง ผ่านการเข้าไปแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกันกับ Parent's Opinion ในหัวข้อ ไอเดียสุดประหยัด "ลดรายจ่าย" ในบ้านยุค 2011 ซึ่งทีมงาน Life & Family ได้หยิบยกไอเดียที่น่าสนใจ ซึ่งพอจะประมวลได้ ดังนี้

(<http://www.manager.co.th/Family/ViewNews.aspx?NewsID=9540000082144>)

1. เลิกไปโรงหนัง ดูจาก you tube แทน
2. ลดการกินข้าวนอกบ้าน เน้นทำกินเอง สะอาดแน่นอน ไม่ใส่ผงชูรสด้วย
3. ทำบัญชีรายรับรายจ่าย
4. ทำอาหารทานกันเอง
5. ใช้บัตรเครดิตทุกครั้งที่ทำได้ และจ่ายเต็มจำนวนก่อนถึงกำหนดเสมอ
6. ซื้อของในช่วงโปรโมชั่น ลด แลก แจก แถม
7. ไปเดินเล่น ออกกำลังกายในสวนสาธารณะ แทนการเดินห้างที่อาจทำให้เสียเงินได้
8. พยายามเลือกซื้อ เสื้อผ้าที่ไม่ต้องรีด เช่น เสื้อผ้าชีฟอง เสื้อยืดที่ไม่ยับง่าย

9. ถูทำ เน้นซื้อแบบเดียวกันยี่ห้อ (เน้นสีดำ) เพราะถ้าเกิดข้างใดข้างหนึ่งขาด ก็ยังหาคู่ได้
10. ใช้น้ำของ refill เช่น น้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า ครีมนวดผม และอื่น ๆ
11. น้ำทิ้งจากการซักผ้าเอาไปรดต้นไม้
12. ซื้อของใช้ยกแพ็คเลย ประหยัดกว่า
13. เก็บขวดพลาสติก กระดาษ กระจก โลหะขายเป็นขยะ re-cycle

นอกจากนี้ พรรษา อภิรัฐนานนท์ (สืบค้นใน www.urnurse.net/sarapad/29save.html) ได้กล่าวถึงวิธีลดค่าใช้จ่ายของประชาชนคนสหรัฐ ที่เขาแนะนำกันในยามเกิดวิกฤตแฮมเบอร์เกอร์ช่วงที่ผ่านมา เทคนิคคือ การลงลึกในรายละเอียดของแต่ละวันการใช้ชีวิต (Saving On A Shoestring) ขอยกมาแต่เฉพาะที่คิดว่าจะปรับใช้กับกิจวัตรประจำวันแบบไทยๆ ของเราได้

อาหาร

1. ตัดรายการอาหารสะดวก (อุ่น) กินและอาหารกินเล่นออกไปจากรายการซื้อของ หัดทำเอง หรืออาหารจานหลัก ก็ทำทีละหลายๆ เก็บส่วนที่เหลือรับประทานวันต่อไป
2. จดรายการของที่ต้องซื้อพร้อมราคา จดชื่อภายในราคาที่ระบุไว้ อย่าซื้อเพราะโฆษณา อย่าไปซูเปอร์มาร์เก็ตวันแต่มีของจำเป็นต้องซื้อ
3. มองหาร้านเบเกอรี่ที่ขายลดราคาวันต่อวัน และอาหารกระป๋องลดราคา トラบดีที่กระป๋องไม่รั่ว บุนหรือหมอคายู ก็ปลอดภัยถ้ารับกินรีบใช้ทันที
4. ซื้อผักและผลไม้ตามฤดูกาล ซื้อจำนวนมาก ที่เหลือให้แช่แข็งหรืออบแห้งไว้
5. ทำอาหารให้พอดีกับขนาดของครอบครัว จะช่วยลดของเหลือทิ้ง ควรคำนวณปริมาณเครื่องปรุงให้สัมพันธ์กับจำนวนสมาชิกในครอบครัวด้วย ห่อหรือถนอมอาหารอย่างระมัดระวัง ทุกอย่างที่ยังเก็บไว้กินได้อะไรให้เน่าเสีย
6. อ่านฉลากราคาและขนาด แล้วซื้อขนาดที่มีราคาต่อหน่วยน้ำหนักถูกที่สุด ยกเว้นครอบครัวของคุณมีสมาชิกไม่กี่คน อย่างนี้ไม่จำเป็นต้องซื้อขนาดประหยัดมาใช้

เสื้อผ้า

7. เลือกซื้อเสื้อผ้าแบบเรียบๆ ที่สามารถใช้ได้หลายโอกาส หลีกเลียงเสื้อผ้าแฟชั่น แพลก หรือที่จะนิยมในเวลาสั้นๆ
8. กำชับไม่ให้สมาชิกในครอบครัวใส่เสื้อผ้าราคาแพงและรักษาเย็บไปทำกิจกรรมกลางแจ้ง ที่เสี่ยงต่อการขมุกขมอม เสื้อผ้าที่ต้องซักแห้งยังต้องระวัง อย่าลืมใส่เสื้อกันเปื้อนทุกครั้งเมื่อจะทำอาหาร
9. เลือกเสื้อผ้าใหม่ให้เข้ากันได้กับเสื้อผ้าที่มีอยู่เดิม เจ้าของที่ฉลาดอาจสลับสับเปลี่ยนใส่ได้ถึง 3 รูปแบบ (อาจจะถึง 5 หรือมากกว่า)

10. ชื่อของตามศูนย์แสดงสินค้าราคาถูกของโรงงาน ซึ่งแบบไม่ลำสมัย คุณภาพพอควร แต่ราคาไม่แพงเท่าห้างใหญ่ๆ บางคนอาจเลือกซื้อจากร้านของมือสอง ซึ่งก็จะยิ่งถูกลงไปอีก 1 ใน 4 ของราคาเดิม

คำสาธยายปโลก

11. ถ้าค่าโทรศัพท์ทางไกลสูงมาก หรือเฉลี่ยเกิน 500 บาทขึ้นไป ให้เปลี่ยนมาโทรกลางคืน หรือ โทร. วันหยุดแทน เลือกใช้โปรโมชันโทรทางไกลราคาพิเศษ จะประหยัดได้มาก

12. ปิดไฟและเครื่องใช้ไฟฟ้าในห้องที่ไม่มีคนอยู่ ปิดผ้าม่านเพื่อกันความร้อนจากแสงอาทิตย์ วิธีนี้จะลดพลังงานเมื่อเปิดเครื่องปรับอากาศ ใช้ฉนวนกันความร้อนที่หนา 3-6 นิ้ว

13. ถ้าอยู่หลายคน รับประทานอาหารหลายอย่างพร้อมกันดีกว่า แต่ถ้าอยู่กันแค่ 1-2 คน ใช้เครื่องปิ้งขนมปังหรือเครื่องไมโครเวฟแทนการใช้เตาอบขนาดใหญ่ดีกว่า

14. ดูแลรักษาเครื่องใช้ไฟฟ้าให้ทำงานดีสม่ำเสมอ การทำความสะอาดเครื่องปรับอากาศบ่อยๆ ก็ช่วยประหยัดค่าไฟฟ้าได้

ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด

15. อย่าซื้อประกันโดยไม่จำเป็น เช่น การซื้อประกันชีวิตให้ลูกเล็กๆ ถ้ามีเงินสำรองฉุกเฉินเยอะพอ ให้พิจารณาลดค่าเบี้ยประกัน เช่น การลดประกันสำหรับรถที่ไม่ชนเลย

16. อย่าซื้อของที่มาเคาะขายตามบ้าน

17. ตัดผมให้เล็กๆ ด้วยตัวเอง

18. ชื่อของลดราคา ชื่อจากร้านขายของราคาถูก ชื่อจากงานลดราคาสินค้า ชื่อของหลอดโรงจมน้ำ ชื่อจากคลองถมหรือตลาดมือสอง ประกาศขายของทางหนังสือพิมพ์ ทุกครั้งที่ซื้อสินค้าอย่าลืมเรียกร้อยส่วนลด

19. ถ้างรถ และเปลี่ยนน้ำมันเครื่องด้วยตัวเอง ถ้ามีเวลาวางให้ลงเรียนวิธีซ่อมบำรุงรถยนต์

20. ใช้รถร่วมกันกับเพื่อนบ้าน คาร์พูลเข้าไว้ วางแผนการเดินทางร่วมกันกับใครก็ตามที่ใช้เส้นทางเดียวกับคุณ

21. ถ้าคุณชอบดูละครหรือภาพยนตร์ ไปดูรอบพิเศษที่ลดราคา พยายามหาวิธีหย่อนใจที่ไม่ต้องจ่าย เช่น เดินเล่นในสวน

22. รักษาสุขภาพของคนในครอบครัวให้แข็งแรง ควบคุมน้ำหนัก และออกกำลังกายสม่ำเสมอ

23. หลีกเลี่ยงรายจ่ายที่ไม่จำเป็นของรถยนต์ ด้วยการซ่อมบำรุงรถตามโปรแกรม

24. ชื่อเฟอร์นิเจอร์จากตลาดมือสอง ถูกกว่ากันเยอะ

25. เรียนรู้วิธีเย็บเสื้อผ้าเพื่อการซ่อมแซมเสื้อผ้าของทุกคนในบ้าน

26. ซ่อมก๊อกน้ำหรือท่อน้ำที่รั่วซึม หนึ่งหยดของน้ำที่รั่วออกมาต่อ 1 วินาที จะทำให้คุณสูญน้ำถึง 2,000 แกลลอนต่อปี ผักบัวอาบน้ำเลือกอันที่หัวฉีดเบาและเล็ก

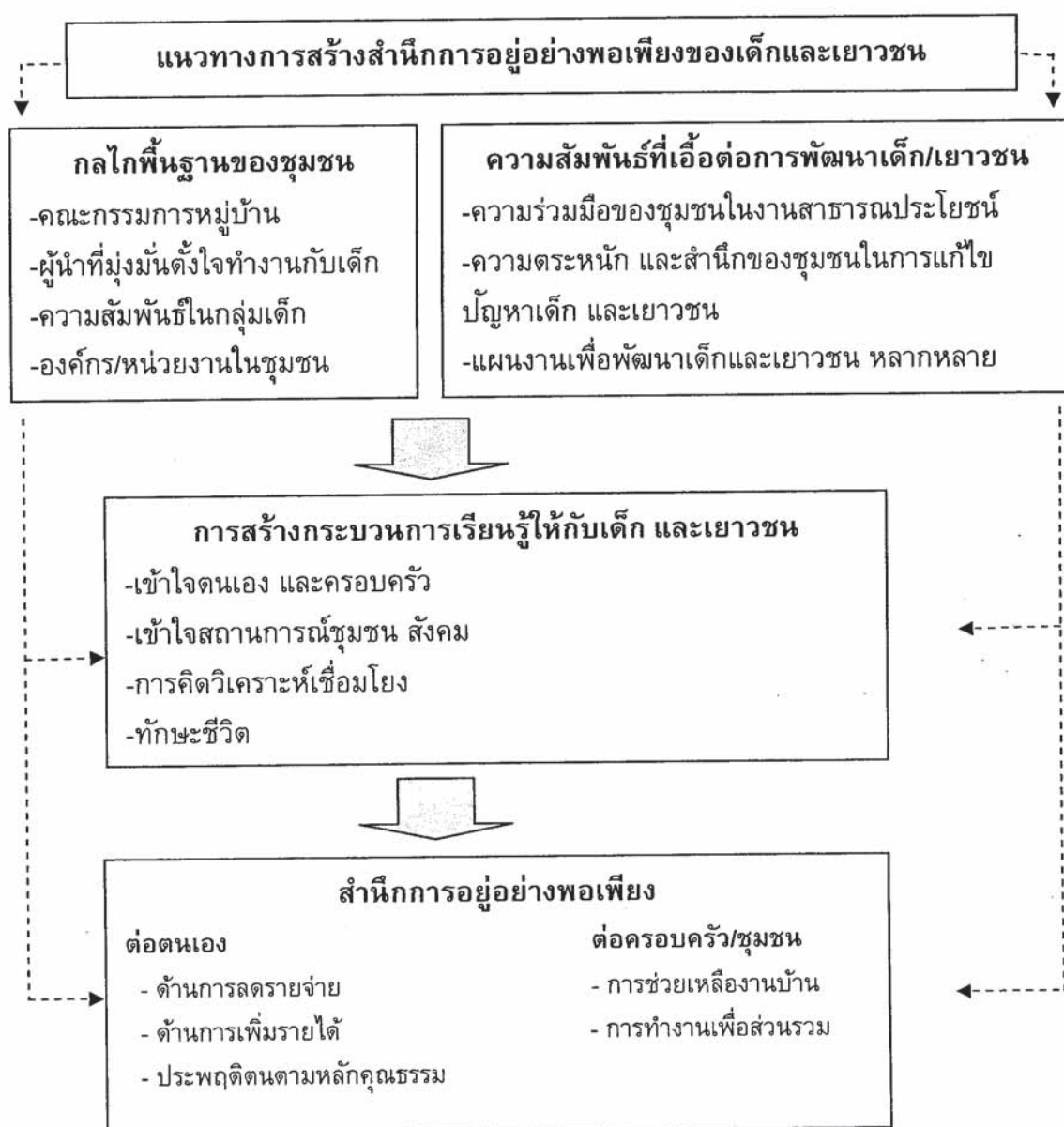
27.ถ้าจะเดินทางด้วยเครื่องบิน คีตัวราคาถูกที่สุดได้ด้วยการวางแผนล่วงหน้าหลายๆ สายการบิน
 บินส่วนใหญ่มีโปร โมชันให้เลือก จงเลือกที่สอดคล้องกับคุณมากที่สุด

28.แลกเปลี่ยนให้บริการกันเองระหว่างเพื่อนบ้านใกล้ๆ เช่น การดูแลเด็กเล็ก การดูแลสัตว์
 เลี้ยง

29.ตอบคำถามตัวเองอย่างจริงจังว่า “แท้ที่จริงแล้ว ฉันต้องการอะไร” จากนั้นตอบคำถามที่ 2
 “อะไรบ้างที่ไม่จำเป็นกับเราเลย”

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยมีดังนี้

บทที่ 3

กระบวนการวิจัย

การศึกษารูปแบบการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การลดรายจ่ายของเด็กและเยาวชนบ้านกระจ่าย ตำบลกระจ่าย อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร เป็นกระบวนการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ภายใต้บริบท สภาพปัญหาของเด็ก เยาวชน และชุมชน เสนอกระบวนการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย
2. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย ศึกษาในพื้นที่บ้านกระจ่าย หมู่ 1 หมู่ 3 และ หมู่ 13 อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร

1.2 ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย

1) ผู้เฒ่า ผู้แก่ ภูมิปัญญาในชุมชน และผู้ปกครอง	จำนวน 30 คน
2) เด็ก และเยาวชน ในโรงเรียน (ชั้น ป.4-ป.6)	จำนวน 30 คน
3) เด็ก และเยาวชนในชุมชน	จำนวน 50 คน
	รวม 110 คน

1.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการในช่วงเดือน 1 มกราคม 2555 – 30 มิถุนายน 2556 (1 ปี 6 เดือน)

1.4 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาในประเด็น ลดรายจ่ายของเด็กและเยาวชน และการเรียนรู้ของเด็ก เยาวชน คนในชุมชน และทีมวิจัย

2. วิธีการเก็บข้อมูล

วิธีการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

2.1 การสังเกตและจดบันทึก (Observation and record) เป็นเครื่องมือที่สำคัญใช้ในทุกระยะของการวิจัย เป็นการติดตามในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน การจดบันทึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การบันทึกเทป การบันทึกภาพ

2.2 การสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมาย

2.3 การสนทนากลุ่ม ใช้ในการถอดบทเรียนหลังการทำกิจกรรม และถอดบทเรียนการเรียนรู้
ในภาพรวม

2.4 อุปกรณ์ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ เทปบันทึกเสียง เพื่อให้มีข้อมูลที่เป็นหลักฐานเชิง
ประจักษ์โดยผู้วิจัยขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลทุกครั้งก่อนทำการบันทึก

3. วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วยกระบวนการต่างๆ ดังนี้

3.1 กระบวนการพัฒนาโจทย์การวิจัย

- (1) การศึกษาสภาพปัญหาเด็ก และเยาวชนบ้านกระจ่าย
- (2) การทำความเข้าใจงานวิจัยท้องถิ่น
- (3) การวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการของเด็ก และเยาวชน

3.2 กระบวนการพัฒนาทีมนักวิจัย

(1) ร่วมงานโครงการขับเคลื่อนจังหวัดยโสธรสู่จังหวัดน่าอยู่ที่สุด ในประเด็นงานวิจัย
เพื่อท้องถิ่น

- (2) กระบวนการแตกกรอบการวิจัย

3.3 กระบวนการชี้แจงโครงการวิจัยกับชุมชน

- (1) ชี้แจงโครงการต่อคณะกรรมการ และแกนนำชุมชน
- (2) ชี้แจงโครงการต่อเวทีสาธารณะ

3.3 กระบวนการเก็บข้อมูล

- (1) กิจกรรมวางแผนการพัฒนาศักยภาพเด็ก และเยาวชนในการเก็บข้อมูล
- (2) กิจกรรมเก็บข้อมูลความสนใจ และความต้องการของเด็ก และเยาวชน
- (3) กิจกรรมออกแบบ แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล
- (4) ประชุมเตรียมการเก็บข้อมูล และดำเนินการเก็บข้อมูลรายจ่าย
- (5) สรุปรูปข้อมูล และสรุปบทเรียนการเก็บข้อมูลรายจ่าย

รายละเอียดของการดำเนินงานเป็นดังต่อไปนี้

กระบวนการพัฒนาโจทย์การวิจัย

บ้านกระจ่ายเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ มีเด็ก และเยาวชนในชุมชนจำนวนมาก ผู้ใหญ่ แกนนำ
และผู้คนในชุมชนจึงล้วนแล้วแต่ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ ได้พยายามสร้างความร่วมมือกับองค์กร
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมให้กับเด็กและเยาวชนในรูปแบบต่างๆ กระบวนการพัฒนา
โจทย์การวิจัยก็เช่นเดียวกัน ซึ่งมีหลายขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัญหาเด็ก และเยาวชนบ้านกระเจาย

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในวันนี้ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านจากบ้านกระเจายทั้ง 3 หมู่บ้าน สอบต.บางส่วน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แกนนำชาวบ้าน เจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ เด็ก เยาวชน จำนวนประมาณ 70 คน และทีมพี่เลี้ยงจาก สกว. 4 คน จัดที่ศาลาเอนกประสงค์กลางหมู่บ้าน กิจกรรมวันนี้เริ่มต้นจากความคิดของผู้ใหญ่ในชุมชนที่อยากให้กับเด็กๆ มีกิจกรรมทำร่วมกัน จึงได้ประสานงานไปที่ โครงการขับเคลื่อนจังหวัดชัยโสธรสู่จังหวัดน่าอยู่ที่สุด ซึ่งโครงการนี้มีประเด็นการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยท้องถิ่นอยู่ ดังนั้นจึงเกิดกิจกรรมวันนี้ขึ้น

กิจกรรมเริ่มต้นจากผู้ใหญ่ในชุมชนแนะนำตัวเองกับเด็กๆ แนะนำวิทยากรจากภายนอก และจากนั้นผู้ใหญ่ก็ได้พูดคุย ชี้แจงวัตถุประสงค์ เพื่อให้เด็กๆทราบถึงเจตนาที่ผู้ใหญ่มี ทั้งความห่วงใย ความคาดหวังว่าเด็กจะเป็นอนาคตของชุมชน และขวัญกำลังใจให้เด็กๆรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม จากนั้น “พี่บิ๊กเอ็ม” ซึ่งเป็นแกนนำเด็ก และเยาวชนในชุมชน ร่วมกับพี่ที่โตๆหน่อย เช่น พี่ป้อง พี่ดา ได้พากันทำกิจกรรมสนทนากลุ่มให้น้องๆสนุกสนาน

จากนั้นได้แบ่งเด็ก และพี่เลี้ยงซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จาก สกว. และผู้นำชุมชน ออกเป็นกลุ่มย่อย เพื่อระดมความคิดเห็น ในเรื่องสภาพปัญหาของเด็ก และเยาวชนในชุมชนตามความคิดเห็นของเด็กๆเอง แต่เนื่องจากมีเด็กจำนวนมาก และมีหลายวัยคละกัน การจัดกลุ่มจึงพยายามให้เด็กที่อยู่ในวัยใกล้เคียงกันอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เช่น ประถมต้น ประถมปลาย ม.ต้น ม.ปลาย เป็นต้น พี่เลี้ยงแต่ละกลุ่มจะช่วยระดมความคิดเห็น ซึ่งก็พบว่าในแต่ละกลุ่มก็จะมีวิธีการแตกต่างกัน เช่น มีการพาเล่นเกมสนุกสนาน การแนะนำตัว การทำความคุ้นเคย หรือแม้แต่วิธีการตั้งคำถาม อธิบายคำถาม ซึ่งเป็นเทคนิค ความชำนาญ ความเข้าใจของพี่เลี้ยงแต่ละกลุ่ม โดยระดมความเห็นลงในกระดาษรูปฟอง แล้วให้แต่ละกลุ่มนำเสนอในวงประชุมใหญ่

จากการนำเสนอปัญหาของเด็กแต่ละกลุ่มพบว่า มีปัญหาที่แตกต่างกันตามสภาพวัย ปัญหาของเด็กเล็กในระดับประถมต้นส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาการจัดการตัวเอง เช่น ทำการบ้านไม่เสร็จ จี้เกียจทำการบ้าน หรือ ไม่อยากจะทำชดเชย เป็นต้น ส่วนในเด็กและเยาวชนที่โตเป็นวัยรุ่น ก็จะสะท้อนปัญหาในครอบครัว เช่น พ่อแม่ทะเลาะกัน เล่นการพนัน หรือปัญหาหนี้สินของครอบครัว รวมทั้งปัญหาใหญ่ระดับสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การทะเลาะวิวาท การขับรถมอเตอร์ไซด์เร็ว การใช้ยาอย่างฟุ้งเฟ้อ การไม่รับผิดชอบต่อการเรียน การใช้โทรศัพท์เกินความจำเป็น และการแต่งกายไม่เหมาะสม เป็นต้น

หลังสรุปภาพรวมปัญหาแล้ว ผู้ใหญ่ก็ได้รับปากเด็กๆว่า จะมีการดำเนินงานต่อไปในรูปแบบงานวิจัย เพื่อให้สิ่งที่เด็กๆคิดว่าเป็นปัญหาได้ถูกนำมาแก้ไข ซึ่งผู้ใหญ่เองก็เห็นว่าเด็กและเยาวชนในตำบลกระเจาย มีความพร้อมในการทำงานร่วมกันสูง สามารถเป็นต้นแบบให้กับตำบลอื่นได้

2. การทำความเข้าใจงานวิจัยท้องถิ่น

วันนี้มีการนัดหมายเด็ก และเยาวชนมาประชุมร่วมกันกับแกนนำชุมชน ที่ห้องประชุม รพสต. กระจาย มีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 40 คน วันนี้เป็นความพยายามเริ่มต้นที่จะทำงานวิจัยร่วมกัน หลังจากที่มีการจัดกิจกรรมศึกษาปัญหาของเด็ก และเยาวชนในครั้งที่แล้ว หลังจากที่คุณใหญ่ได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ พูดคุย พบปะลูกหลาน แสดงเจตนารมณ์อันดีของคุณใหญ่ที่มีต่อเด็กแล้ว และทบทวนกิจกรรมครั้งที่แล้ว ก็เป็นขั้นตอนของการพยายามทำความเข้าใจงานวิจัยท้องถิ่นร่วมกันทั้งเด็ก และผู้ใหญ่ โดยการฉายวิดีโอที่สำนักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เนื้อหาจะพูดถึงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ผ่านมาของ จังหวัดยโสธร ในประเด็นการสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็ก และเยาวชน ซึ่งประกอบด้วยงานวิจัยหลายเรื่องคือ

- โครงการแดงโมยโสธร
- โครงการจักรยาน
- โครงการสติปัญญาสี่
- โครงการเรียนรู้บุญเขาส
- โครงการชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง

นอกจากนี้วันนี้ทุกคนได้ช่วยกันคิดเพื่อหาทางพัฒนาชุมชน โดยเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาที่ได้คุยกันไว้ครั้งที่แล้ว โดยปัญหาสำคัญที่คัดกรองแล้วที่เด็กๆ ให้ความสนใจก็คือ ปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัว การใช้ยาอย่างฟุ้งเฟ้อ ปัญหายาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การทะเลาะวิวาท การขับรถมอเตอร์ไซด์เร็ว และการไม่รับผิดชอบต่อการเรียน ซึ่งเมื่อนำปัญหาเหล่านี้มาพิจารณาร่วมกัน เด็กๆก็มีความคิดเห็นว่าปัญหาบางเรื่องเป็นเรื่องที่ใหญ่เกินไป ไม่สามารถจัดการได้ เช่นปัญหายาเสพติด แม้ว่าจะเป็นปัญหาที่สำคัญ รุนแรง ปัญหาบางอย่างก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนอื่น ก็คงเป็นเรื่องยากที่จะไปเปลี่ยนแปลงเขา ดังนั้นจึงอยากทำงานวิจัยเรื่องที่มีมันเกี่ยวข้องกับตัวเอง เป็นการพัฒนาตนเอง โดยเฉพาะเป็นความรับผิดชอบต่อครอบครัว ได้ช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจ นั่นก็คือสนใจการลดรายจ่าย และการเพิ่มรายได้ของเด็ก และเยาวชน ซึ่งหัวข้อนี้จะได้นำมาพัฒนาเป็นโจทย์การวิจัยต่อไป

3. การวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการของเด็กและเยาวชน

การประชุมอยู่ที่ห้องประชุมโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกระจาย มีผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ รพสต.กระจาย รวม 6 คน ตัวแทนเด็ก และเยาวชนระดับแกนนำ 15 คน วันนี้นัดหมายเฉพาะส่วนที่จะช่วยกันแสดงความคิดเห็น และช่วยกันเขียน โครงการวิจัยนำเสนอจากการพูดคุยครั้งก่อนเกี่ยวกับเรื่องรายได้ เนื่องจากปัญหาเรื่องหนี้สินของพ่อแม่ ทำให้เด็กอยากทำโครงการที่ทำให้เด็ก

มีความกล้าแสดงออก ออกจากเกมและยาเสพติด จึงมีคำถามต่อทีมผู้ใหญ่ว่ามันเหมาะสมหรือไม่ในการทำโครงการเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความคิดเห็นอย่างไร

ฝ่ายผู้นำชุมชนก็เห็นว่า พ่อแม่มีหนี้สินมาก การจะทำให้ลูกหลานลดค่าใช้จ่ายของตัวเองก็เป็นการช่วยพ่อแม่ด้านหนึ่ง คิดว่าพ่อแม่ น่าจะมีความสุข ถ้ามีช่องทางที่ดีให้เค้ามีเวลาว่างในการมาหารายได้เพิ่มเข้ามาอีกก็น่าจะดี แต่การจะทำให้เป็นอย่างนี้ได้จะทำอย่างไร ทำอย่างไรที่จะทำให้ได้ทั้งชุมชน

จากการพูดคุย โจทย์การวิจัยครั้งนี้จึงได้ชื่อว่า การศึกษาแนวทางในการสร้างจิตสำนึกในการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ของเด็กและเยาวชนบ้านกระจ่าย ตำบลกระจ่าย ให้ผู้ใหญ่เขียนข้อมูลชุมชน เด็กเขียนข้อมูลเด็ก เขียนมาเป็นความเรียงแล้วสรุปมาว่าทำไมถึงอยากทำเรื่องนี้ แล้วมาช่วยกันกำหนดวัตถุประสงค์ ก็คือ เพื่อศึกษาสถานการณ์เด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านกระจ่าย / บริบทชุมชน และเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน จากนั้นมาช่วยกันดูว่าจะต้องศึกษาข้อมูลอะไรบ้างในงานวิจัย ข้อสรุปที่ได้คือ ศึกษาข้อมูลสถานการณ์ปัญหาเป็นอย่างไร แนวทางการสร้างจิตสำนึกเป็นอย่างไร แนวทางในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนเป็นอย่างไร ผลของการสร้างจิตสำนึกเป็นอย่างไร แล้วมาช่วยกันกำหนดขั้นตอนการวิจัย คือ ประชุมทีมวิจัย / ประชุมออกแบบการศึกษาข้อมูล ประชุมชี้แจงโครงการ ศึกษาข้อมูล เก็บข้อมูล ออกแบบปฏิบัติการ ได้แก่ ปฏิบัติการลดรายจ่าย ปฏิบัติการเพิ่มรายได้ ปฏิบัติการ สรุปผล ค้นข้อมูลให้ชุมชน เขียนรายงาน

ขอบเขตการศึกษา กลุ่มเป้าหมาย เด็กและเยาวชน 9 – 18 ปี ประมาณ 300 คน จากนั้นจึงได้หาทีมวิจัย ร่วมกัน โดยทีมวิจัยมาจากเด็ก และเยาวชน และแกนนำในชุมชน มีที่ปรึกษา คือ นายก อบต., ผอ. โสรส, ผอ. สายันต์, และอดีต สจ. วิรัตน์ บุญทศ

กระบวนการพัฒนาทีมวิจัย

เริ่มต้นการทำงานทีมวิจัยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะเด็ก และเยาวชน ไม่ได้มีความรู้ ความเข้าใจในการทำงานวิจัยแบบท้องถิ่น แต่โอกาสอันดีของบ้านกระจ่ายก็คือ ตำบลกระจ่ายเป็นพื้นที่ต้นแบบของโครงการขับเคลื่อนจังหวัดยโสธรสู่จังหวัดน่าอยู่ที่สุด ซึ่งมีการเข้ามาประชุม หารืองานในโครงการบ่อยๆ งานวิจัยท้องถิ่นก็เป็นส่วนหนึ่งของงานขับเคลื่อนจังหวัดน่าอยู่ด้วย เวลาประชุมมักจะมีการวางแผนงานทั้งสองสองควบคู่กัน อย่างไรก็ตามในกระบวนการทำงานมีกิจกรรมที่ถือว่าการพัฒนาทีมวิจัยดังต่อไปนี้

1. ร่วมงานโครงการขับเคลื่อนจังหวัดยโสธรสู่จังหวัดน่าอยู่ที่สุด ในประเด็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เป็นเวทีนำเสนอการทำงานภายใต้โครงการขับเคลื่อนจังหวัดยโสธรสู่จังหวัดน่าอยู่ที่สุด ซึ่งโครงการนี้มีประเด็นการทำงาน 5 ประเด็น คือ เกษตรกรรมยั่งยืน ส่งเสริมการอ่าน คุ้มครองผู้บริโภค

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และวิจัยท้องถิ่น การประชุมครั้งนี้เป็นการทำความเข้าใจงานในแต่ละประเด็น นำเสนอ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่มีการดำเนินงานมาแล้ว ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย ตัวแทนจากเครือข่ายต่างๆ ทั้ง 5 เครือข่าย ตัวแทนจากพื้นที่ตำบลต้นแบบ ซึ่งรวมทั้งตำบลกระจาย รวมจำนวนประมาณ 80 คน จัดประชุมที่ห้องประชุมบังไฟโก้ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยโสธร

วิทยากรที่ให้ความรู้ แลกเปลี่ยน ประสบการณ์การทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นก็คือ ผอ.จรัส ช่างชิง ผอ.โรงเรียนบ้านกุดเสถียร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้ดำเนินงานวิจัยไปศึกษาการสร้างการเรียนรู้ให้แก่เด็ก และเยาวชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น วิทยากรได้เล่าถึงกระบวนการทำวิจัย การศึกษาข้อมูล การสร้างทีมวิจัย ปัญหา อุปสรรคในการทำวิจัย และได้เล่าว่าผลการทำวิจัยทำให้ชุมชน และโรงเรียนเข้าใจปัญหาของตนเอง รู้ว่าตนเองต้องการพัฒนาเด็กแบบใด และควรจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกันในชุมชนอย่างไร จนกระทั่งปัจจุบันกุดเสถียรเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นอย่างดี เป็นต้นแบบของหลายโรงเรียน รวมทั้งเป็นต้นแบบของโครงการขับเคลื่อนจังหวัดยโสธรด้วย

ข้อมูลเพิ่มเติมจากการไปร่วมงานนี้ก็คือ เห็นว่างานส่งเสริมการอ่านที่เกิดขึ้นในจังหวัดยโสธรกลายเป็นประเด็นการทำงานในโครงการนี้นั้น มีพื้นฐานมาจากการทำวิจัยท้องถิ่นเช่นเดียวกัน และมีการทำหลายโครงการในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง

การไปร่วมงานครั้งนี้ ทำให้ทีมวิจัยที่เป็นแกนนำเกิดความรู้ความเข้าใจในงานวิจัยมากขึ้นกว่าเดิม ถึงแม้ว่าจะยังมองรายละเอียดในการทำงานไม่ได้ทั้งหมด ที่สำคัญก็คือ การไปร่วมงานดังกล่าวทำให้ทีมวิจัย เชื่อมั่นว่า งานวิจัยเป็นเรื่องที่ดี มีประโยชน์ต่อชุมชน สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีๆ ในอนาคต ถึงจะมีปัญหาอุปสรรคอยู่บ้างก็ยังไม่เกิดความสามารถของทีมงานบ้านกระจาย

2. กระบวนการแตกกรอบการวิจัย

ทีมวิจัยจากโครงการลดค่าใช้จ่ายของเด็ก และเยาวชนบ้านกระจาย จำนวน 3 คน ได้เข้าร่วมกิจกรรมวิจัยท้องถิ่นกับโครงการอื่นๆ อีกหลายโครงการทั้งที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเด็ก และเยาวชนเกี่ยวกับสุขภาพ และเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ รวมผู้เข้าร่วมกว่าสิบโครงการ จัดที่โรงแรมเจพีเอ็มมอร์ลด์ จังหวัดยโสธร

การประชุมครั้งนี้มีวิทยากรที่มีความรู้มาจากที่ต่างๆ หลายจังหวัด หลายประเด็น ได้ให้ความรู้หลายเรื่อง เช่น อธิบายความหมายเกี่ยวกับการวิจัยท้องถิ่น อธิบายขั้นตอนการทำวิจัยท้องถิ่น จากนั้นก็ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูล ว่าเวลาจะศึกษาจะเกี่ยวข้องกับอะไรบ้าง เราจะไปศึกษาที่ไหน ใช้เครื่องมืออะไรในการศึกษา

จากนั้นมีการปรึกษากันในกลุ่มโครงการตัวเอง โดยพิจารณาจากบททวนโครงการ ชื่อโครงการว่าอะไร วัตถุประสงค์โจทย์วิจัยหลัก โจทย์วิจัยย่อยผลที่คาดว่าจะได้รับของโครงการ โดยมีพี่เลี้ยงคอยแนะนำดูแล จากนั้นจึงนำเสนอให้โครงการอื่นๆฟัง พร้อมทั้งรับฟังโครงการอื่นๆ ด้วยว่ามีการแตกกรอบแบบใด ซึ่งแต่ละโครงการมีหัวข้อแตกต่างกัน ทำให้ได้เรียนรู้กว้างขวางออกไปอีก ทีมวิจัยที่มาร่วมประชุมต้องกลับไปอธิบายให้ทีมวิจัยคนอื่นๆ ในพื้นที่เข้าใจด้วย

กระบวนการชี้แจงโครงการวิจัยกับชุมชน

บ้านกระจ่ายเป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็งโดยเฉพาะในกลุ่มผู้นำ แกนนำของชุมชน ในหมู่บ้านมักมีการเรียกประชุมแกนนำบ่อยๆ ส่วนชาวบ้านมักจะไม่ค่อยมีการประชุมกัน ยกเว้นในโอกาสพิเศษ ผู้นำส่วนใหญ่จึงมักจะได้รับรู้ รวมทั้งเรื่องการวิจัย ส่วนชาวบ้านก็จะได้ชี้แจงในโอกาสที่พิเศษๆ เช่น รายละเอียดดังนี้

1. การชี้แจงโครงการต่อคณะกรรมการ และแกนนำชุมชน

คณะกรรมการ และแกนนำชุมชนประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน 3 หมู่ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธาน อสม. ประธานกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มหมอนสมุนไพร กลุ่มสินค้าโอท็อป กลุ่มธนาคารโคกระบือ ตัวแทนจากท้องถิ่นและภาคราชการ เช่น รองนายกอบต. คุณครูจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านกระจ่าย เจ้าหน้าที่ รพสต. กระจ่าย และตัวแทนภาคประชาชน ร่วมกับทีมวิจัย เป็นต้น รวมจำนวน 18 คน สถานที่ประชุมคือ ห้องประชุม รพสต.กระจ่าย

นายสินิล วรศิลป์ หัวหน้าโครงการวิจัยได้ชี้แจงความเป็นมาของโครงการว่า ทำไมจึงได้ทำงานวิจัย แล้วเล่าว่าก่อนที่จะได้โครงการมาต้องทำอะไรบ้าง มีใครเกี่ยวข้อง มีการพัฒนาชื่อโครงการ โดยได้เรียกประชุมเด็ก และแกนนำผู้ใหญ่พูดคุยปรึกษาหารือกันเรื่องสถานการณ์ปัญหา ทำให้รู้ว่าเด็กมีปัญหาอะไร อยากจะทำไมอย่างใดเพื่อแก้ปัญหานั้นจนทำให้ได้ชื่อเรื่องออกมาว่าอยากวิจัยเรื่องค่าใช้จ่ายของตนเอง และครอบครัว

ส่วนผู้ใหญ่สุวิทย์ก็ได้ให้ความเห็นว่า “ผู้นำบ้านกระจ่ายอยากจะพัฒนาเด็ก และเยาวชนอยู่แล้ว การมีงานวิจัยก็อาจทำให้เรารู้วิธีการที่จะพัฒนาเด็ก มีงบประมาณมาช่วย และมีผู้ประสานงานมาช่วย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ดี”

พ่อเกียงศักดิ์ เคราะห์ดี ได้ให้ความคิดเพิ่มเติมว่า “เพราะว่ามันเป็นงานวิจัยต้องมีการศึกษาข้อมูล ต่อไปกรรมการ และชาวบ้านเราก็จะเห็นเด็กๆ ถูกระคาย สมุด ปากกา ไปหาซื้อ หาดาม พี่น้องบ้านเขา แต่ว่ารายละเอียดเป็นแบบใด จะมีการวางแผนอีกทีหนึ่ง”

นางสุจี คล่องการ ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “อยากฝึกเด็ก และเยาวชนให้พัฒนาหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะเรื่องสำนึกสาธารณะ เช่น ให้มาเป็น อสม.น้อย มาดูแลห้องสมุด หรือดูแลห้องไอที เป็นต้น”

2. ชี้แจงโครงการต่อเวทีสาธารณะ

เวทีสาธารณะที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านกระเจาเป็นเวทีปราศรัย สำหรับการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งได้จัดขึ้นโดยผู้นำชุมชน ทั้งผู้นำท้องที่ แกนนำภาคประชาชน ในวันที่ 30 กันยายน 2555 ณ.ศาลาเอนเอ็มแอล กลางหมู่บ้านกระเจา และงานนี้ได้รับความสนใจจากประชาชนในหมู่บ้านจำนวนมากประมาณ 300-400 คน

ในเบื้องต้นของการดำเนินกิจกรรมเวทีปราศรัย ทีมวิจัย ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้ชี้แจงโครงการวิจัย ว่า หมู่บ้านกระเจามีการทำโครงการวิจัยแบบท้องถิ่น โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณ และมีพี่เลี้ยงคอยดูแลจาก สกว. จังหวัดยโสธร เรื่องที่ทำก็คือ เรื่องศึกษาการลดค่าใช้จ่ายของเด็ก และเยาวชน วิธีการก็คือ ให้ลูกหลานศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้ จะได้เกิดความเข้าใจ มีสำนึกรับผิดชอบ แล้วจึงนำไปสู่การพัฒนาอื่นๆ

มีการอธิบายว่า กิจกรรมที่ผ่านมาได้ประชุมเด็กๆ ในบ้านกระเจา แบ่งเด็กเป็นกลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นในเรื่องความต้องการของเด็ก และเยาวชน แบ่งกลุ่มกันไปเก็บข้อมูลค่าใช้จ่าย และวันนี้ผู้ดำเนินรายการในเวทีปราศรัยได้ให้หัวหน้ากลุ่มเด็ก 5 กลุ่ม ซึ่งเด็กๆ ได้ตั้งชื่อตนเอง คือ กลุ่มบอมบาร์เบอร์ กลุ่มชากระ กลุ่มทูบีเอ็ม กลุ่มมองโกเลีย และกลุ่มจิงป๊อ แสดงความคิดเห็นต่อการเลือกตั้ง และความคิดเห็นว่าต้องการผู้นำแบบใด ซึ่งหัวหน้ากลุ่มส่วนใหญ่ก็จะแสดงความคิดเห็นคล้ายๆ กัน คือต้องการผู้นำที่เป็นคนดี มีความสามารถ ในการพัฒนาบ้านเมือง หลังการแสดงความคิดเห็นของตัวแทนกลุ่มเด็กแล้ว จึงได้มีการดำเนินการปราศรัยหาเสียงของผู้สมัคร สอบต. ปิดท้ายด้วยการปราศรัยของผู้สมัครนายก อบต.ทั้งสองท่าน

กระบวนการเก็บข้อมูล

กระบวนการเก็บข้อมูลประกอบด้วยกิจกรรมวางแผนการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนในการเก็บข้อมูล กิจกรรมเก็บข้อมูลความสนใจและความต้องการของเด็กและเยาวชน กิจกรรมออกแบบแบบสอบถามในการเก็บข้อมูล กิจกรรมประชุมเตรียมการเก็บข้อมูลและดำเนินการเก็บข้อมูลรายจ่าย กิจกรรมสรุปข้อมูลและสรุปบทเรียนการเก็บข้อมูลรายจ่าย มีรายละเอียดของกระบวนการดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมวางแผนการพัฒนาศักยภาพเด็ก และเยาวชนในการเก็บข้อมูล

กิจกรรมนี้ดำเนินการในวันที่ 8 สิงหาคม 2555 ที่ รพ.สต.บ้านกระเจา ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยผู้นำชุมชน ทีมวิจัย และตัวแทนเยาวชน รวมทั้งหมด 10 คน เนื้อหาในการประชุมคือ วางแผนการทำงานวิจัยที่จะทำครั้งต่อไป ให้ผู้เข้าร่วมประชุมเสนอความคิดเห็นในหัวข้อทำอย่างไรจึงจะ

รวมกลุ่มเด็กและเยาวชนได้ นายสุวิทย์ บุญทศ เสนอให้ประสานไปโรงเรียนขอความร่วมมือกับ ผอ. โรงเรียนและคณะอาจารย์ และประสานไปยัง อสม. ประจำหมู่บ้านเพื่อหาเด็กและเยาวชน

กิจกรรมที่จะให้เด็กและเยาวชนดำเนินการมีอะไรบ้าง นายสินิล วรศิลป์ เสนอกิจกรรมงานฉาปนกิจของหมู่บ้าน นายชำนาญ บรรพโคตร เสนอกิจกรรมด้านพุทธศาสนา นายเกรียงศักดิ์ เคาระห์ดี เสนอให้รอฟังความคิดเห็นวันอบรม

ผลการประชุม ก็คือ มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย เด็ก เยาวชน ที่จะเข้าร่วมประชุม กำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรม และวางแผนการดำเนินกิจกรรม ในรายละเอียด เช่น วิทยากรที่จะมาช่วยงานวิจัย วิทยากรที่จะทำสนทนากลุ่มให้เด็กและเยาวชน สถานที่ประชุม การจัดการ การประสานงาน และมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ของคณะทำงาน มีข้อตกลงว่า มีการให้ค่าตอบแทนสำหรับเยาวชนผู้เข้าร่วมประชุม ต้องได้เยาวชนที่ทำงานชัดเจน เยาวชนต้องมีการวางแผนการทำงานร่วมกัน มีการเก็บข้อมูลงานวิจัยและให้ได้แก่นำเด็ก และเยาวชนชัดเจน

2. กิจกรรมเก็บข้อมูลความสนใจ และความต้องการของเด็ก และเยาวชน

มีผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ทีมวิจัย เด็กเยาวชน 64 คน กระบวนการดำเนินกิจกรรม เริ่มต้นจากผู้นำชุมชนและทีมวิจัย พบปะพูดคุยกับเด็กเยาวชน ในเรื่องความสำคัญของเยาวชนในการพัฒนาหมู่บ้านกระจาย ความคาดหวังของผู้ใหญ่ที่มีต่อเด็ก ให้กำลังใจเด็ก และเยาวชนในการทำกิจกรรม บอกเล่า แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้ใหญ่สมัยเด็ก กิจกรรมสนทนากลุ่ม สำหรับเด็ก ๆ ก็คือ มีการเล่นเกม เชื่อมความสัมพันธ์ สนุกสนาน และจัดตั้งกลุ่มย่อยของเด็กและเยาวชน

การระดมความคิดเห็นของเด็ก และเยาวชน มีรายละเอียดดังนี้คือ มีการแบ่งกลุ่มย่อยเป็น 5 กลุ่ม คือกลุ่มชาภูระ, จังปฏู, ทุพีเอ็ม, บอมบาร์เบอร์, และมองโกเลีย แต่ละกลุ่มมีสมาชิกที่ละกันทุกช่วงอายุ ได้มีการแต่งตั้งประธาน รองประธาน เลขา เพื่อเป็นผู้ประสานงานในกลุ่ม กลุ่มระดมความคิดเห็นในเรื่อง “เยาวชนต้องการทำอะไรเพื่อหมู่บ้านของเรา?” และ “รายจ่ายของเยาวชนมีอะไรบ้าง?” จากนั้นจึงให้นำเสนอความคิดเห็นที่ได้ระดมความคิดเห็นในกลุ่มย่อย สรุปผลการระดมความคิดเห็น สิ่งที่เยาวชนต้องการทำเพื่อหมู่บ้าน มี 4 กลุ่ม คือ

1) พัฒนาแกนนำเยาวชน เช่นพัฒนาการเป็นพิธีกร ฝึกการพูด การศึกษาศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและการทำกิจกรรมร่วมกันประจำทุกเดือน

2) จิตอาสา เช่นการเก็บขยะ ทำความสะอาดหมู่บ้าน ปลูกต้นไม้ ดูแลห้องสมุดเยาวชน ดูแลศูนย์ไอซีที และงานอาสาในรพสต. (อสม.น้อย)

3) สุขภาพ เช่นการออกกำลังกาย ป้องกันยาเสพติด ไม่ให้มีการขับรถเร็วในหมู่บ้าน

4) รายได้หรือเศรษฐกิจ เช่นปลูกผักอินทรีย์กิน และขาย เพาะเห็ด เลี้ยงปลา เลี้ยงกบ เก็บเห็ดป่า

แผนการดำเนินงานต่อ มี 2 ลักษณะ คือ การเก็บข้อมูลงานวิจัย ในเรื่องค่าใช้จ่ายของเด็ก เยาวชน และครอบครัว โดยทางผู้นำชุมชนที่เป็นที่เป็นทีมวิจัย จะจัดทำแบบสอบถามจากข้อมูลที่ได้จากการระดมความคิดเห็นในกลุ่มย่อย แล้วให้แกนนำในแต่ละกลุ่ม (ประธาน/รองประธาน/เลขา) รับผิดชอบให้สมาชิกของกลุ่มเก็บข้อมูลของตนเองและครอบครัว แล้วนำมารวบรวมเสนอในที่ประชุมครั้งต่อไป

ส่วนแนวทางการดำเนินงานต่อคือ ได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานเยาวชน จำนวน 15 คน เป็นผู้ประสานงานเพื่อนเยาวชนในหมู่บ้าน และเยาวชนได้มีมติกันว่าจะร่วมกันทำกิจกรรม คือกิจกรรมจิตอาสา เรื่องการทำงานค้นแฟ้มผู้ป่วยที่ รพ.สต., ดูแลศูนย์ไอซีทีประจำหมู่บ้าน, และดูแลห้องสมุดชุมชน โดยแบ่งงานกันวันละ 2 คน

3. กิจกรรมออกแบบแบบสอบถามในการเก็บข้อมูล

เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการต่อเนื่องจากกิจกรรมที่แล้ว ซึ่งได้มีการระดมความคิดเห็นของเด็ก เยาวชน โดยแบ่งเด็กออกเป็นกลุ่ม ๆ มีพี่เลี้ยงประจำกลุ่มคอยดูแล กระตุ้นให้เด็ก ๆ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในประเด็นคำถามคือ “รายจ่ายของเยาวชนมีอะไรบ้าง?” ซึ่งความคิดเห็นในเรื่องนี้สรุปได้ดังนี้

ข้อมูลรายจ่ายแบ่งเป็นสองส่วน คือรายจ่ายส่วนตัว และรายจ่ายของครอบครัว โดยรายละเอียดของเนื้อหาเป็นดังนี้

1) ข้อมูลรายจ่ายส่วนบุคคลของเยาวชน ประกอบด้วย ค่าอาหาร ค่าขนม ค่ารถโดยสาร ค่าโทรศัพท์มือถือ ค่าของใช้ส่วนตัว ค่าเครื่องสำอางค่าเสื้อผ้า ค่าที่อยู่อาศัย และค่าอินเทอร์เน็ต

2) รายจ่ายของครอบครัว ประกอบด้วย ค่าไฟ ค่าน้ำ ค่าอาหาร ค่าวงจรรถ ค่าน้ำมัน ค่าศึกษาเล่าเรียนบุตร ค่าโทรศัพท์ ค่าของใช้ภายในบ้าน และค่าที่อยู่อาศัย

จากนั้นทีมวิจัยผู้ใหญ่ได้นำเอาความเห็นเหล่านั้นมาทำเป็นแบบสอบถามให้เด็ก และเยาวชนใช้ในการเก็บข้อมูล

4. ประชุมเตรียมการเก็บข้อมูล และดำเนินการเก็บข้อมูลรายจ่าย

กิจกรรมนี้ดำเนินการในวันที่ 12 กันยายน 2555 ในช่วงเวลา 18.30 – 20.00 น.ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย ทีมวิจัย และแกนนำเด็ก และเยาวชน รวม 15 คน ในเบื้องต้นที่ประชุมได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นต่อการที่เด็กและเยาวชนเข้าร่วมประชุมบ่อยในวันนี้ ซึ่งเด็กๆ ได้ให้เหตุผล ดังนี้

-ติดธุระส่วนตัว

- ติดเกม
- กินข้าวเย็นที่บ้าน
- ยังไม่กลับจากโรงเรียน
- ขี้เกียจมา
- มีคำมาไม่สะดวก
- ไม่ทราบว่าจะมาประชุม

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวทำให้ทีมวิจัยผู้ใหญ่ได้ข้อสรุปว่าการประสานงานประชุม โดยคาดหวังให้เด็กดำเนินการเองทั้งหมดนั้นไม่ได้ การดำเนินการต่างๆต้องมีทีมวิจัยผู้ใหญ่คอยกำกับดูแล จากนั้นจึงได้อธิบายแบบสอบถามให้เด็กและเยาวชน โดยให้ฝึกกรอกข้อมูลส่วนตัว แล้วให้แกนนำแต่ละกลุ่มนำแบบสอบถามไปให้สมาชิกกลุ่มตอบ จากนั้นที่ประชุมได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่า ทำอย่างไรถึงจะเก็บรวบรวมข้อมูลให้เสร็จก่อนวันอาทิตย์ ซึ่งระดมความคิดเห็นได้ดังต่อไปนี้

- บิ๊กบอส เสนอว่าหลังเลิกเรียนให้ออกแจกแบบสอบถามให้สมาชิกกลุ่มและตอบแบบสอบถาม เดินทางโดยการขับรถจักรยานยนต์ไปเอง เด็กๆคนที่ขับรถจักรยานยนต์ไม่ได้ ให้ขี่จักรยานแทน

- น้องออย เสนอให้ผู้ใหญ่บ้านประกาศรายชื่อทั้ง 3 หมู่บ้าน

- ผู้ใหญ่บ้านสุวิทย์ บุญทศ เสนอให้ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มเรียกประชุมสมาชิกกลุ่มแต่ละกลุ่ม

- น้องเอน เสนอให้ตามสมาชิกกลุ่มมารวมตัวกันที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกระชาย บริเวณม้าหินอ่อนในตอนเย็นวันพฤหัสบดี

- น้องแฮม เสนอให้โทรศัพท์ถามประธานก่อนว่าที่ไหน แล้วเข้าร่วมประชุมกลุ่ม

- น้องนิก เสนอให้รวมเพื่อนในกลุ่มในวันพฤหัสบดี

- น้องบอน และเชฟตี้ เสนอว่าให้รวมตัวกันที่บ้านของเชฟตี้ และปรึกษาวางจะไปบ้านใครก่อน

- น้องดา เสนอว่าผู้ประสานงานสมาชิกกลุ่มชากระ คือ นูกี้ เพื่อนำแบบสอบถามไปอธิบายให้รู้ แล้วนำแบบสอบถามไปให้สมาชิกกลุ่ม

ในรายละเอียดการดำเนินงานอื่นๆนั้น ได้มีการแต่งตั้งพี่เลี้ยงประจำกลุ่ม คือนายเกรียงศักดิ์ เคาระห์ดี ประจำกลุ่มBomber, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ประจำกลุ่มจิงปู้, บิ๊กเอ็ม บิ๊กบอด ประจำกลุ่มมองโกเลีย, หนูนิติ์ ประจำกลุ่ม 2PM, และดา ประจำกลุ่มชากระ นอกจากนี้มีการนัดหมายว่าวันอาทิตย์ที่ 16 กันยายน 2555 จะมีการรวบรวมข้อมูล สรุปพร้อมนำเสนอ

5. กิจกรรมสรุปข้อมูล และสรุปบทเรียนการเก็บข้อมูลรายจ่าย

ดำเนินการในวันที่ 16 กันยายน 2555 ที่ห้องประชุม รพสต.กระจาย ผู้เข้าประชุมประกอบด้วย ทีมวิจัยผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นพี่เลี้ยงประจำกลุ่มย่อย เด็ก เยาวชน และพี่เลี้ยงจาก สกว. รวมจำนวน 60 คน การแบ่งกลุ่มตามรายชื่อกลุ่มเดิม 5 กลุ่ม มีการผ่อนคลาย โดยให้เด็กร่วมร้องเพลง เล่นเกม

ส่วนพี่เลี้ยงประจำกลุ่ม และพี่เลี้ยงจาก สกว. ได้ประชุมย่อยเตรียมว่าจะทำอะไรกับเด็กในการรวบรวมข้อมูล การสรุป และการนำเสนอข้อมูล เพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดกระบวนการเรียนรู้ให้มากที่สุด กระตุ้นให้เด็กตอบคำถามโดยใช้ความคิดของตัวเอง เช่น บรรยายภาพของการรวบรวมแบบสอบถาม เด็กเจอปัญหาหรืออุปสรรคอะไรในการเก็บข้อมูล เมื่อเจอปัญหาแล้วมีวิธีแก้ไขอะไรบ้าง และใครบ้างในกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการแจกหรือเก็บแบบสอบถาม เป็นต้น

ในด้านข้อมูล เมื่อเด็กเห็นแบบสอบถามแล้วคิดอย่างไร มีข้อมูลอะไรบ้างที่เด็กอยากเพิ่มเติมลงในแบบสอบถาม ให้เพิ่มเติมหรือเพิ่มในช่องแบบสอบถาม เด็กเห็นข้อมูลแล้วคิดอย่างไร หมวดยข้อมูลไหนที่มีค่าใช้จ่ายมากที่สุด ทำอย่างไรถึงจะลดได้ ให้เอาข้อมูลตามความเป็นจริง ข้อมูลที่นำมาสรุปมาจากที่ไหน ก็ครบถ้วน โดยอย่าสอนหรือป้อนข้อมูลให้เด็กต้องกระตุ้นให้เด็กคิดเอง

เวลา 10.30น. แบ่งกลุ่มเพื่อให้เด็กเริ่มกิจกรรม การเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีทั้งหมด 5 กลุ่ม โดยแบ่งพี่เลี้ยงประจำกลุ่ม กลุ่มบอมบาร์เบอร์ คือนางธนพร วิไล, กลุ่มจิงบู่ คือนายสุวิทย์ บุญทศ, กลุ่มมองโกเลีย คือนายศรินิล วรศิลป์ และนายรัชชัย สมจิตร, กลุ่มทูบีเอ็ม คือนางหนูณิษฐ์ พูลสวัสดิ์, กลุ่มซากระ คือนางไยใหม่ มิ่งขวัญ โดยสมาชิกแต่ละกลุ่มอยากเพิ่มเติมบางรายการที่ยังไม่มีแบบสอบถาม เช่น ค่าอาหาร ค่าหอย ค่าบริจาคการกุศล และมีคำถามแลกเปลี่ยนว่าเมื่อเด็กเห็นข้อมูลแล้วรู้สึกอย่างไร ซึ่งเด็กๆแสดงความเห็นและมีการแสดงออกดังนี้

- เด็กบางคนตกใจที่เห็นข้อมูล
- เด็กบางคนไม่เชื่อว่าค่าใช้จ่ายมากขนาดนี้
- เด็กบางคนบอกจะลดค่าใช้จ่าย เด็กบางคนลดค่าใช้จ่ายบางอย่างลง เช่น ค่าเครื่องสำอาง ค่าเสื้อผ้า และประหยัดน้ำมันรถหันมาใช้จักรยานแทนรถจักรยานยนต์
- เด็กบางคนอยากหารายได้เสริมช่วยครอบครัว
- เด็กบางคนตั้งใจจะประหยัดและออมเงินช่วยพ่อแม่

จากความเห็นและการแสดงออกดังกล่าวทำให้ทีมวิจัยผู้ใหญ่มีความเข้าใจงานวิจัยมากขึ้นว่าเป็นการสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็กๆ ได้จริง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

การศึกษารูปแบบการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การลดรายจ่ายของเด็กและเยาวชน บ้านกระจ่าย ตำบลกระจ่าย อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร เป็นกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของทีมวิจัยเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชน เสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. สถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนในบ้านกระจ่ายจากอดีตถึงปัจจุบัน
 2. ข้อมูลการใช้จ่ายของตนเองและครอบครัวของเด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านกระจ่าย
 3. รูปแบบการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การลดรายจ่าย และสร้างสำนึกอยู่อย่างพอเพียงในกลุ่มเด็ก และเยาวชนบ้านกระจ่าย
- รายละเอียดของแต่ละหัวข้อ มีดังนี้

1. สถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนในบ้านกระจ่ายจากอดีตถึงปัจจุบัน

เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนของบ้านกระจ่าย ทีมวิจัยได้ศึกษาบริบทของตำบลกระจ่าย และชุมชนกระจ่าย รายละเอียดเป็นดังนี้

1.1 บริบทชุมชน

ตำบลกระจ่าย อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ห่างจากตัวจังหวัดยโสธร 19 กิโลเมตร ห่างจากตัวอำเภอป่าดัว 11 กิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 หมู่บ้าน มีลักษณะภูมิอากาศเช่นเดียวกับที่อื่นๆในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึง เดือนพฤษภาคม ซึ่งอากาศร้อน และโดยปกติจะมีอุณหภูมิเฉลี่ย 33-38 องศาเซลเซียส ฤดูฝน เริ่มประมาณเดือนพฤษภาคม ถึง เดือน กันยายน ภายใต้อิทธิพลลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ นอกจากมีฝนตามปกติแล้ว บางครั้งอาจมีพายุดีเปรสชันหรือพายุโซนร้อนพัดผ่าน ปริมาณน้ำฝนเพียงพอกับการเพาะปลูก ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม ถึง เดือนกุมภาพันธ์ มีอุณหภูมิระหว่าง 16-20 องศาเซลเซียส

ตารางที่ 1 (ต่อ)

หมู่ที่	จำนวนหลังคาเรือน	จำนวนประชากร				
		ชาย	ร้อยละ	หญิง	ร้อยละ	รวม
9	154	313	4.07	309	4.02	622
10	68	179	2.33	152	1.98	331
11	59	109	1.42	126	1.64	235
12	144	301	3.92	262	3.41	563
13	151	322	4.19	295	3.84	617
รวม	1,972	3,880	50.50	3,803	49.50	7,683

ที่มา : สำนักทะเบียนราษฎร์ วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2554

อาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพหลักด้านเกษตรกรรม พืชเศรษฐกิจที่สำคัญคือ ข้าว แตงโม มันสำปะหลัง ยางพารา

อาชีพเสริมคือการการเลี้ยงสัตว์ รับจ้างทั่วไป และทำเหมืองขวานผ้าจิด ส่งขายให้กับผู้ประกอบการกิจการค้าเหมืองที่บ้านศรีฐาน

ข้อมูลสถานที่สำคัญ

โรงเรียนมัธยมศึกษา	1 แห่ง
โรงเรียนประถมศึกษา	7 แห่ง
วัด	12 แห่ง
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล	2 แห่ง
ตลาดสดน้ำซ้อ	2 แห่ง
ศูนย์พัฒนาเด็ก	6 แห่ง

ข้อมูลชุมชนบ้านกระจ่าย (หมู่ที่ 1, 3, และ 13)

ประวัติศาสตร์ชุมชน

ในอดีตมีบุคคลกลุ่มคนเผ่ากลา ได้อพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ร่วมกัน มี 4 กลุ่ม 4 สายเลือด คือ

กลุ่มที่ 1 มีชื่อว่า ชุนพลานกระจ่ายศึกเป็นหัวหน้าทีม อีก 3 กลุ่ม เป็นลูกน้องของ ชุนพลานกระจ่ายศึก ในเขตพื้นที่สมัยนั้นมากมายไปด้วยต้นกระจ่าย มีลักษณะปกคลุมกันประกอบไปด้วยหนามคม ตามกิ่งก้านใบและลำต้น มีลักษณะคล้ายกับตระกูลส้มป่อย มีเมล็ดไม่เกิน 2 – 3 เมล็ด สีเขียวอมแดง เมล็ดกลม บุคคลกลุ่มดังกล่าวได้ถากถางป่ากระจ่าย เพื่อที่จะสร้างบ้านเรือนเป็นที่อยู่อาศัย ปีแล้วปีเล่าที่ผ่านมา คนในชุมชนทั้ง 4 กลุ่ม มีความสามัคคีรักใคร่ปรองดองกันแบบฉันพี่น้อง มีประชากรมากเพิ่มขึ้น จนได้มีโอกาสขยายบ้านเรือนเพิ่มเติมมากพอสมควร ได้อาศัยแหล่งน้ำแห่งหนึ่งเป็นที่อุปโภคบริโภค แหล่งน้ำนั้นมีชื่อว่า หนองดินคำ (หรือ หนองหล่ม) เป็นแหล่งทำมาหากิน ต่อมาสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีพระราชดำริสั่งให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าในแผ่นดินแดนสยาม ได้ไปจดทะเบียนขึ้นนามฉายา (หรือนามสกุล) ส่วนชุนพลานกระจ่ายศึก มีภรรยาชื่อ นาง มิ่ง ในฐานะชุนกระจ่ายศึก จึงได้พร้อมใจกันตั้งนามสกุล ให้ชุนพลานกระจ่ายว่า มิ่งขวัญ

ส่วนกลุ่มที่ 2 นายสิงกับนางหา ได้ตั้งนามสกุลว่า สิงหา กลุ่มที่ 3 นายทศพร และนางบุญหลาย ได้ตั้งนามสกุลว่า บุญทศ กลุ่มที่ 4 นายกก และนางแก้วตา ได้ตั้งนามสกุลว่า กกแก้ว ต่อมาชุมชนดังกล่าว ได้จัดหาสถานที่สำนักสงฆ์ ขึ้น 1 แห่ง ปัจจุบันนี้เรียกกันว่า สนามวัดกลาง ต่อมากลายเป็นวัดร้าง จึงกลายมาเป็นสถานศึกษาในชุมชน แต่คนในชุมชนก็ไม่เคยย่อท้อ พยายามหาที่พักสงฆ์อีกต่อไป ปัจจุบันกลายมาเป็นวัดชื่อ วัดเตประทุมมากระจ่าย ความเจริญก้าวหน้า ย้ายสถานศึกษาออกไปตั้งเป็นโรงเรียนชื่อ โรงเรียนบ้านกระจ่าย ด้านทิศตะวันออกติดแนวเขตกับบ้านศรีฐาน ชื่อวัดกลาง แต่ปัจจุบันนี้ เรียกกันว่า สนามกีฬาบ้านกระจ่าย

สภาพทางภูมิศาสตร์ และการคมนาคมในพื้นที่

สภาพภูมิศาสตร์เป็นพื้นที่ราบ ที่ตั้งของหมู่บ้านห่างจากถนนใหญ่(สายขุขันธ์-อำนาจเจริญ) ไปทางทิศตะวันออก ประมาณ 3 กิโลเมตร มีถนนคอนกรีตตัดผ่านรอบหมู่บ้าน และเชื่อมต่อระหว่างตำบลและอำเภอใกล้เคียงโดยสะดวก

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

ชุมชนกระจ่าย 3 หมู่ จำนวน 600 กว่าครอบครัว มีประชากรกว่า 2,000 คน ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ไม่ได้ย้ายแรงงานไปทำงานที่อื่นมากนัก เนื่องจากชุมชนนี้มีพื้นที่ที่เป็นที่นา

และที่ไร่ มีแหล่งและคลองน้ำเพื่อทำการเกษตรตลอดปี สินค้าที่ขึ้นชื่อของบ้านกระจ่ายคือการผลิตแตงโม ซึ่งสามารถผลิตได้ทุกฤดู ทำให้ประชาชนมีอาชีพและรายได้ควบคู่กับอาชีพทำนา การทำนาส่วนมากทำแบบนาหว่านเพราะเสร็จเร็ว ที่แปลงนาหว่านจะมีหญ้าขึ้นหนาแน่น หว่านแล้วพอหญ้าขึ้นก็ไถฆ่าหญ้า เมื่อ 3-4 ปีย้อนหลังใช้กันมาก ปัจจุบันก็ยังมีคนใช้อยู่แต่เป็นสัดส่วนที่น้อยลง การทำนาเกษตรอินทรีย์เต็มรูปแบบ มีกลุ่มเครือข่าย มีการตรวจวัดมาตรฐานชัดเจน มีจำนวน 30 ครอบครัว แนวโน้มสมาชิกเพิ่มขึ้นทุกปี และอีกรูปแบบหนึ่งที่กำลังเป็นที่นิยมทำกันอยู่ คือทำนาปลอดสารเฉพาะแปลงที่กินเอง ส่วนแปลงที่จะขายก็ใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์เหมือนเดิม กลุ่มนี้จะให้เหตุผลว่า มีเวลาไม่มาก เพราะมีอาชีพอื่นด้วย อาชีพที่ทำรายได้มาก ใช้เวลามากเกือบตลอดปีอีกอาชีพหนึ่ง คือการผลิตหมอนส่งที่บ้านศรีฐาน และต่างจังหวัด มีผู้ดำเนินธุรกิจด้านการขายส่งหมอนประมาณ 3 ราย ประชาชนส่วนใหญ่จึงมีอาชีพรับจ้าง ช่วยกันทั้งผู้หญิงผู้ชาย เพราะได้ผลตอบแทนดี

ซึ่งอธิบายให้เห็นวงจรอาชีพได้ คือ ช่วงฤดูฝน ทำนาปลูกข้าวไว้กิน ไร่ขาย ขณะเดียวกันก็ปลีกลงเวลาไปปลูกแตงโม แตงไทข้าวโพดไว้ 70 วันก็ได้ผลผลิต ทั้งระยะปลูกใหม่ 15 วัน เก็บผลผลิตออกขายในตลาดและริมถนน ปลูกหญ้าไว้เลี้ยงวัว จับปลาขาย ปลูกผักขายตลาดในชุมชน เลี้ยงเป็ดเทศจำหน่ายให้แม่ค้าปรุงขายในตลาดหรือขายให้ชาวบ้านในฤดูเกี่ยวข้าว และตอนเย็นหลังจากทำงานไร่มา ก็จะทำหมอนรับจ้างด้วย ซึ่งการทำงานใช้เวลาเพียงเล็กน้อยในแต่ละปี เพราะส่วนใหญ่ใช้วิธีจ้างแรงงาน

- ช่วงฤดูหนาว ปลูกมันสำปะหลัง ข้าวโพด ดูแลแปลงหญ้า ปลูกแตง ถั่วลิสง และเกี่ยวข้าว
- ช่วงหน้าแล้ง บริเวณที่มีคลองส่งน้ำจะปลูกแตงโม แตงไท ถั่วลิสง ข้าวโพด ทำนาปรังในบางปี
- ช่วงหลังฤดูเก็บเกี่ยว ปลูกพืชผักสวนครัว ดูแลแปลงหญ้า เกียวหญ้าเลี้ยงวัว รับจ้างทำหมอน รับจ้างปลูกบ้าน
- อาชีพที่ทำหมุนเวียนตลอดปี รับจ้างทำหมอน เลี้ยงวัว ค้าขาย

นอกจากที่กล่าวมามีอีกอาชีพที่สร้างรายได้ไม่น้อยคือ ทำสวนยางพารา ใน 3 ปีที่ผ่านมาเป็นพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้และกระตุ้นความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งสามารถสรุปให้เห็นอาชีพของชาวบ้านกระจ่ายเป็น 10 อาชีพได้ดังนี้

- 1) ทำนา
- 2) ไร่

- 3) ค้าขาย
- 4) เลี้ยงโคขุน
- 5) รับราชการ
- 6) รับจ้างทั่วไป
- 7) เจ้าของกิจการ เช่น โรงมันสำปะหลัง ฯลฯ
- 8) ขั้บรรับจ้าง
- 9) ค้าส่งหมอน
- 10) รับจ้างทำหมอนขิด และรับจ้างปั้นนุ่น

ตารางที่ 2 ปฏิทินทางวัฒนธรรมและสังคม

ปฏิทินทางวัฒนธรรมและสังคม	กิจกรรม
มกราคม	- ทำบุญตักบาตรวันขึ้นปีใหม่
กุมภาพันธ์-มีนาคม	- ทำบุญประจำปีของวัดต่างๆ - ปฏิบัติธรรมวัด - งานบุญเทศมหาชาติวัดกระจายใน /นอก - งานบุญประจำปีก่อทรายข้าวเปลือก วัดกระจายใน - งานบุญประจำปีก่อทรายข้าวเปลือก วัดป่าร่มเย็น
เทศกาลสงกรานต์	- มีกิจกรรมของชมรมศิษย์เก่าทุกรุ่น เพื่อหาทุนสนับสนุนกิจกรรมสาธารณะ จัดทำผ้าป่าสามัคคีพัฒนาชุมชน
12 เมษายน	- งานวันผู้สูงอายุ : ทำบุญเลี้ยงพระ รดน้ำดำหัว ตรวจสุขภาพ
13 เมษายน	- เข้า ตักบาตรวันขึ้นปีใหม่ไทย ที่บริเวณชุมชน
14 เมษายน	- “เถานิรนาม”, ทำบุญรวมญาติ อุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษ
15 เมษายน	- ทำบุญหลักบ้าน หรือ “สะตือบ้าน” คือ กลางพื้นที่หมู่ที่ 1
16 เมษายน	- งานแห่น้ำโดยแห่พระพุทธรูปวัดกระจายนอก รอบหมู่บ้าน - ร่วมแห่และร่วมสรงน้ำตลอดเส้นทาง เพื่อสักการะบูรพาจารย์

ปฏิทินทางวัฒนธรรมและสังคม	กิจกรรม
สัปดาห์ที่ 1 ของเดือนพฤษภาคม	- ประเพณีบุญบั้งไฟ
กรกฎาคม-กันยายน	- ทำบุญวันเข้าพรรษา
ตุลาคม-พฤศจิกายน	- ทำบุญวันออกพรรษา แต่ละวัดจะมีเอกลักษณ์ด้านอาหารหรือขนม เพื่อเป็นการตอบแทนญาติธรรม เช่น . การกวนข้าวทิพย์ ที่วัดป่าร่มเย็น การคว่ำข้าว “ตอกแตก” ที่วัด การย่าง “ข้าวเกรียบ” ที่วัดกระเจียนอก - งานกฐินสามัคคี ทอดถวายให้ครบทุกวัด
พฤศจิกายน-ธันวาคม	- งานประเพณีต่างๆ เช่นงานบุญ งานแต่งงาน ลงมือเกี่ยวข้าว - เทศกาลวันลอยกระทง

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

ชุมชนบ้านกระเจียนมีพื้นที่รูปปลั๊กผะวงรี เป็นพื้นที่ราบ ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ป่าสงวนดอนปู่ตา บ้านกระเจียน มีสภาพพื้นดินค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากมีแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ลำห้วยถ่ม หนองผือ หนองหล่ม เหมาะสำหรับการเลี้ยงสัตว์ และการเกษตรหลายอย่างในช่วง 3-5 ปีที่ผ่านมา ชาวบ้านนิยมปรับพื้นที่นาและขุดบ่อเลี้ยงปลาในนาข้าว ทำให้มีแหล่งอาหารเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามปริมาณอาหารจากแหล่งธรรมชาติยังไม่เพียงพอต่อการบริโภคภายในชุมชน มีตลาดซึ่งเป็นแหล่งจำหน่ายอาหารในชุมชน มีการจำหน่ายทั้งเช้าและเย็น และมีร้านขายของชำทั้งขายอาหารสดและแห้ง รวม 11 ร้านค้า

เมื่อเปรียบเทียบกับอดีต สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมีสภาพแย่ลง แต่เดิมชุมชนมีแหล่งอาหารธรรมชาติ มีดินอุดมสมบูรณ์ เมื่อชุมชนทำนาแบบเกษตรกรรมสมัยใหม่ทำให้มีการปนเปื้อนด้วยสารเคมี ทั้งยาฆ่าหญ้า ปุ๋ยเคมีและอื่นๆ สภาพดินเสื่อม ขาดความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ผลผลิตข้าวตกต่ำ ไม่ได้มาตรฐาน ราคาตก มีสารเคมีตกค้าง ด้วยเหตุนี้ในชุมชนมีกลุ่มคนจำนวนหนึ่งร่วมกันก่อตั้ง “กลุ่มข้าวปลอดสาร” ขึ้น และดูแลอนุรักษ์ธรรมชาติ

กลุ่ม/องค์กรชุมชนและความสัมพันธ์ของชุมชน

ในสังคมชาวกระเจียน มีความหลากหลายทั้งทางฐานะ อาชีพ การศึกษา ความเป็นอยู่ ความเชื่อ มีความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติ และฉันท์เพื่อนบ้านอย่างชาวชนบททั่วไป แต่เดิมมีตระกูลใหญ่ในชุมชน 3-4 ตระกูล เครือญาติตระกูลใหญ่จะ “คุ้มห่ม” กันดี มีโอกาสดีทั้งด้านการศึกษา

อาชีพ การเลือกคู่ครอง ส่วนกลุ่มตระกูลเล็กหรือเครือญาติน้อยๆ หรือผู้ด้อยโอกาส ก็จะมีโอกาสต่างต่าๆ น้อย แต่ปัจจุบันสังคมมีความเสมอภาคมากขึ้น มีโอกาสแสวงหามากขึ้น พ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของลูกหลาน จึงทำให้เห็นคนรุ่นใหม่ตัดสินใจเองทั้งด้านการศึกษา การคบเพื่อน/แฟน การประกอบอาชีพและอื่นๆ ทำให้ระบบเครือญาติเปลี่ยนไปในลักษณะพึ่งพากัน พึ่งความคิดเห็นกันและกันมากขึ้น ชาวบ้านของชุมชนกระจาย มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนตลอดมา ตัวอย่างเช่น การร่วมคิดแก้ปัญหาถนนขาด สะพานชำรุด แหล่งน้ำดื่มเงิน วัดขาดเมรุ ร่วมสร้างถนนภายในวัด ถนนภายในโรงเรียน การต่อเติมอาคารชั้นล่างสถานีอนามัย และการก่อตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและอาคารแพทย์แผนไทย โดยร่วมกันบริจาควัสดุอุปกรณ์ เงินทอง แรงงานจนกิจการทั้งหมดสำเร็จลุล่วงอย่างน่าภาคภูมิใจ นอกจากนี้ชุมชนกระจายยังมีวัดและสำนักสงฆ์รายรอบหมู่บ้าน จำนวน 4 แห่ง ชาวบ้านจะช่วยกันทำนุบำรุงและสนับสนุนกิจการของวัดอย่างต่อเนื่อง จนเกิดกลุ่ม“ศรัทธาวัด” เป็นผู้เฒ่าผู้แก่ที่อุทิศตนเพื่อช่วยเหลือดูแล กิจการงานในวัดในแต่ละวัน เช่นปลูกผักสวนครัวภายในวัด ดูแลโรงครัว รับแขก และดูแลอาคารสถานที่ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งหมด จนเสร็จสิ้นภารกิจในแต่ละวันจึงกลับบ้าน

จากทุนทางสังคมของชุมชนบ้านกระจายดังกล่าว ได้เกิดพัฒนาการต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน ผู้นำทางการและผู้นำทางธรรมชาติในหมู่บ้าน มีกลไกทำให้เกิด “เวทีสาธารณะ” ในหลายรูปแบบ ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ พัฒนาเป็นประชาคมกระจายที่ขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนและแก้ปัญหาชุมชน ตัวอย่างเช่น การใช้ประชาคมแก้ปัญหาขยะในชุมชน ปัญหาการรुक้าหาปลา ในที่นาผู้อื่น ปัญหาการไม่อนุรักษ์ กบ/ปลาในฤดูวางไข่ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในตลาด ปัญหาการจราจรหน้าตลาด และปัญหาโรคไข้เลือดออกในชุมชน เป็นต้น

โครงสร้าง/องค์กร/ผู้นำชุมชน

ตารางที่ 3 รายชื่อผู้นำชุมชน

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
หมู่ที่ 1		
1.	นายสุวิทย์ บุญทศ	ผู้ใหญ่บ้าน
2.	นายบุญส่ง มิ่งขวัญ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
3.	นายวัชรระ มิ่งขวัญ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
4.	นายลุย มิ่งขวัญ	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล
5.	นายบุญชิต ชูรัตน์	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
หมู่ที่ 3		
1.	นายระวี สุวรรณไตรย์	ผู้ใหญ่บ้าน
2.	นายประสิทธิ์ มิ่งขวัญ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
3.	นายสมิคร บุญทศ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
4.	นายคำ อาษาจิตร	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล
5.	นายชัยทวี บุญทศ	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล
หมู่ที่ 13		
1.	นายเชิดเกียรติ บุญทศ	ผู้ใหญ่บ้าน
2.	นายสถาพร เด่นดวง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
3.	นายชำนาญ บรรพโคตร	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
4.	นางสำราญ อรอินทร์	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล
5.	นายชนะพล หุ่มโม่ง	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

ตารางที่ 4 เครือข่ายในชุมชนกระจาย

1. ชมรมผู้สูงอายุ	2. ชมรมผู้พิการ	3. ชมรมนวดแผนไทย
4. ชมรมแอโรบิก	5. ชมรมปั่นจักรยาน	6. ชมรมเดินเพื่อสุขภาพ
7. ชมรมร่ำวงย้อนยุค	8. ชมรมหมอนสมุนไพร	9. ชมรมสมุนไพรแปรรูป
10. ชมรมเด็กและเยาวชน	11. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	12. ชมรม อสม.
13. กลุ่มแม่บ้าน	14. กลุ่มสตรี	15. กลุ่มโคกระบือ
16. กลุ่มดูแลผู้ป่วยเรื้อรัง		

สถานการณ์ด้านเด็ก และเยาวชน

ชมรม TO BE NUMBER ONE

ศูนย์เรียนรู้ชมรม TO BE NUMBER ONE บ้านกระจาย หมู่ 1 ตำบลกระจาย อำเภอบัวแก้ว จังหวัดยโสธร ก่อตั้งขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2546 เป็นชมรมที่มีพัฒนาการมาจากกลุ่มเยาวชนบ้านกระจายที่จัดขึ้นปี 2534 ขณะนั้นมีจุดประสงค์เพื่อให้เยาวชนได้รวมกลุ่มการทำกิจกรรมเพื่อความ

สามัคคีและกีฬาเกิดจากแนวคิดของรุ่นพี่ 4 - 5 คนในปัจจุบันรุ่นพี่เหล่านั้นรับราชการ ครู 2 คน แพทย์ 1 คน นักวิชาการการสาธารณสุข 1 คน เมื่อมีกลุ่มเยาวชนรุ่นแรก ก็มีกลุ่มเยาวชนรุ่นต่อมาจากรุ่นสู่รุ่น จนถึงปี พุทธศักราช 2546 ในยุคของการเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์ สังคม การเมือง เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการรับสื่อข่าวสารเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้เกิดปัญหากับเยาวชนมากมาย ปัญหา ยาเสพติดที่ผู้ชายใช้เยาวชนเป็นเครื่องมือ ทำให้เยาวชนเป็นทั้งผู้ค้ารายย่อยและผู้เสพทุกพื้นที่ในประเทศไทย เยาวชนชุมชนกระจายตระหนักถึงปัญหานี้ได้ร่วมมือกันสร้างเกราะให้กับชุมชนตลอดมา โดยได้น้อมนำเอาโครงการ TO BE NUMBER ONE ที่พุทธระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เป็นองค์ประธาน นำมาก่อตั้งเป็นชมรม TO BE NUMBER ONE ชุมชนกระจาย ตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2546 เป็นต้นมาโดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. เยาวชนกระจายได้รวบรวมเอาคนดี คนเก่ง และคนที่มีอุดมคติที่จะสร้างกิจกรรมดี ๆ เพื่อต่อต้านและป้องกันปัญหา ยาเสพติดร่วมกัน ครั้งแรกได้ทั้งหมด 156 คน
2. เป็นชมรมที่ก่อตั้งในชุมชนรับสมาชิก เด็ก เยาวชน รวมทั้งประชาชนทั่วไป
3. ดำเนินงานอย่างมีอิสระและสร้างสรรค์

ในการดำเนินงานของชมรม TO BE NUMBER ONE ชุมชนกระจายมีแนวทางการดำเนินงานโดยได้รับความช่วยเหลือจากทุกภาคส่วน เช่น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์โสธร สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ นายอำเภอป่าดัว องค์การบริหารส่วนตำบลกระจาย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกระจาย โรงเรียนบ้านกระจาย ผู้นำชุมชน และผู้นำคุ้ม ภายใต้อำนาจ 3 ยุทธศาสตร์ คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การรณรงค์ปลูกจิตสำนึกและสร้างกระแสนิยมที่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไข ปัญหา ยาเสพติด

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตให้แก่เยาวชน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างและพัฒนาเครือข่ายเพื่อการป้องกันและแก้ไข ปัญหา ยาเสพติด

การรับสมาชิกของชมรม จะเปิดรับสมัครสมาชิกใหม่ในเดือนเมษายนของทุกปีเดือนและจะจัดพิเศษช่วงเทศกาลสงกรานต์ วันครอบครัวและวันผู้สูงอายุ ทุกคนที่ไปเรียนหนังสือหรือประกอบอาชีพที่ต่างจังหวัดจะกลับบ้านพร้อมกันจึงเป็นการสะดวกในการรับสมัครใหม่ ที่มีคุณสมบัติ คือ

1. เป็นเยาวชนที่อยู่ทั้งในและนอกสถานศึกษา ประชาชนทั่วไปของบ้านกระจาย
2. สมัครใจเข้าร่วมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดและช่วยเหลือชุมชน
3. มีใจเต็มร้อย/จิตอาสา/ไม่จำกัดอายุ

สิทธิการเป็นสมาชิก คือ

1. สามารถเข้าร่วมกิจกรรมกับชมรม TO BE NUMBER ONE ชุมชนกระจายได้ทุกกรณี
2. ผู้สมัครจะได้รับเข็ม TO BE NUMBER ONE ทุกคน
3. ผู้ติดตามเสด็จสามารถเข้ารับการบำบัดรักษาได้ฟรีที่โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขได้รับบัตรและหมายเลขสมาชิกชมรมจากศูนย์ประสานงานโครงการ

ตารางที่ 5 จำนวนสมาชิกชมรม TO BE NUMBER ONE ชุมชนกระจายปี 2555

ที่	กลุ่มอายุ (ปี)	จำนวนทั้งหมด	จำนวนที่เป็นสมาชิก	ร้อยละการเป็นสมาชิก
1	6 - 10	363	363	100
2	10 - 24	797	764	95.65
3	25 ขึ้นไป	1157	1090	94.21
รวม		2317	2220	95.82

หน้าที่ของสมาชิก

1. เป็นแกนนำในการหาสมาชิกเข้าร่วมโครงการเพื่อสร้างเครือข่ายสมาชิก ในการต่อต้านยาเสพติดให้กว้างขวางมากขึ้น
2. เป็นอาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรมกับชมรมในการต่อต้านยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง
3. ร่วมสอดส่องดูแลเด็กที่เป็นกลุ่มเสี่ยงให้ห่างไกลยาเสพติดหรือหากพบเพื่อนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงให้แจ้งเบาะแสแก่คณะกรรมการชมรม
4. ทำหน้าที่คอย “ปรับทุกข์ผู้กมิตร” กับเพื่อนที่ติดตามเสด็จและกลับตัวเป็นคนดีเพื่อให้เขาเข้าสู่สังคมอย่างมั่นใจ

ศูนย์ไอซีที แหล่งรวมกลุ่มของเด็กและเยาวชนในชุมชน

ศูนย์ไอซีที ตั้งอยู่ที่ รพสต.กระจาย เป็นสถานที่ที่รวมกลุ่มของเด็กๆจำนวนมากในหมู่บ้านกระจาย โดยเฉพาะเด็กประถมและมัธยมต้น โดยส่วนใหญ่แล้วเด็กๆจะมาเล่นเกม โดยมีพี่ๆเยาวชนเป็นผู้คอยดูแล ซึ่งความเป็นมาของศูนย์ไอซีที แห่งนี้ก็คือ เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2552 ได้มีเจ้าหน้าที่มาจากกระทรวง ICT เพื่อสำรวจหาพื้นที่ในการจัดตั้งศูนย์ ICT และได้มาเห็นพื้นที่ใน รพ.สต.กระจาย เป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน นายสุวิทย์ บุญทศ ประธานกลุ่มจึงได้ทำการประชาสัมพันธ์กับแกนนำของหมู่บ้าน และมีมติให้จัดตั้ง โดยในส่วนของอุปกรณ์ทางการตรวจ ICT เป็นผู้จัดหาให้

ประชาชนได้ระดมทุนต่อเติมอาคารเดิมเป็นอาคารจอร์จอยู่ใน รพ.สต.กระจาย เป็นห้อง ICT และจัดตั้งคณะกรรมการดูแล คณะกรรมการมาจากคัดเลือกของกลุ่ม เพื่อทำหน้าที่ดูแลห้อง ICT และจัดเก็บค่าบำรุง ค่าสมัครสมาชิก 10 บาทต่อปี และมีการเก็บเงินค่าบำรุงเป็นรายชั่วโมงด้วย ได้เปิดศูนย์ ICT โดยมีเครื่องคอมพิวเตอร์ไว้คอยให้บริการแก่ประชาชน 16 เครื่อง และมีเจ้าหน้าที่ควบคุมดูแล คือนายรัชชัย สมจิตร มีผู้ให้ความสนใจเข้ามาใช้บริการห้อง ICT เป็นจำนวนมาก

มีการเก็บเงินค่าบริการโดยคณะกรรมการ ซึ่งคณะกรรมการ และผู้ดูแลห้อง ICT ได้ไปอบรมศึกษาเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์ต่างๆ จากกระทรวง ICT ศึกษาฐาน ICT ที่จังหวัดขอนแก่น เพื่อนำความรู้มาปฏิบัติงานที่ศูนย์ฯ ปัจจุบันศูนย์การเรียนรู้ ICT เปิดให้บริการสำหรับสมาชิกและประชาชนทั่วไปเพื่อให้ได้ศึกษาและหาความรู้เพิ่มเติม โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการเป็นผู้บริหารงานจัดการต่างๆ และมีผู้ดูแลศูนย์การเรียนรู้ ICT คือ นายรัชชัย สมจิตร

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านกระจาย

ก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในปี พ.ศ.2524 ต่อมาปี พ.ศ.2540 สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอป่าดัว และองค์การบริหารส่วนตำบลกระจาย จัดสรรงบประมาณซ่อมแซมอาคารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหลังเก่าพร้อมรั้ว จึงได้ย้ายเด็กไปที่อาคารศูนย์เด็กหลังเก่า (เป็นที่ทำการในปัจจุบัน) ปี พ.ศ. 2541- 2542 เด็กเพิ่มมากขึ้นถึง จำนวน 100 คน คณะกรรมการต้องทำเรื่องเสนอถึงสำนักงานพัฒนาชุมชน เพื่อขอผู้ดูแลเด็กเพิ่มอีก 2 คน รวมเป็นผู้ดูแลเด็ก 4 คน ปี พ.ศ.2547 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านกระจาย ได้เงินงบประมาณปรับปรุงอาคารเรียนและจัดหาสื่อการเรียนการสอน จากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จำนวนเงิน 820,000 บาท เพื่อนำร่องเป็นศูนย์ต้นแบบ

ปัจจุบันศูนย์เด็กเล็ก มีเด็กเล็กในความดูแล 86 คน (มาจาก หมู่ 1, 3, 4, 7, และ 13) มีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม มีการสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยเกิดจากความร่วมมือของหน่วยงานหลายฝ่าย รวมถึงวัดและชุมชน เริ่มตั้งแต่การบริจาคที่ดิน การก่อสร้างอาคาร การสร้างรั้ว การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในบริเวณอาคาร และนอกอาคาร เช่น สนามเด็กเล่น โรงครัว ของเล่นกลางแจ้ง เครื่องเสียง เครื่องดนตรี โต๊ะ เก้าอี้ ต้นไม้ สวนดอกไม้ และแปลงผัก เป็นต้น สนับสนุนหาสื่อ อุปกรณ์ต่างๆ เพื่อช่วยในการเรียนรู้และส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เช่น ของเล่น หนังสือนิทาน สื่อวีดิทัศน์ในรูปแบบต่างๆ กระดาษสี และดินสอ เป็นต้น สนับสนุนหาอุปกรณ์ของใช้จำเป็นสำหรับเด็ก เช่น ผ้าห่ม เสื้อผ้าที่นอน อุปกรณ์ประกอบอาหารและรับประทานอาหาร แปรงสีฟัน และแก้วน้ำ เป็นต้น สภาพโดยรวมที่เกิดจากการพัฒนาโครงสร้างทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมี 2 อาคาร คืออาคารเรียน และอาคารห้องอาหาร ซึ่งแยกออกจากกัน ในอาคารเรียนมีห้องเรียน 1 ห้อง

ห้องธุรการ 1 ห้อง ห้องพักเด็กป่วย 1 ห้อง ห้องน้ำ 4 ห้อง และสนามเด็กเล่น ที่จัดแบ่งเป็นโซน คือ โซนเรียนรู้วัฒนธรรมพื้นบ้าน โซนเลี้ยงสัตว์ โซนผักปลอดสารพิษ และโซนของเล่นกลางแจ้ง

ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นกลไกในการเรียนรู้ข้อมูลปัญหาและความต้องการในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กและเด็กเล็ก โดยมีตัวแทนมาจากทุกฝ่าย ได้แก่ อบต. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สถานีอนามัย ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งกรรมการอยู่ในวาระ 2 ปี มีการประชุมเพื่อติดตามการดำเนินงานและแก้ไขกรณีเกิดปัญหาอย่างต่อเนื่อง 2 เดือน/ครั้ง สนับสนุนให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมของศูนย์ฯ ด้วย เช่น การปลูกผัก การทำปุ๋ยหมัก พาไปวัด ไปศึกษานอกสถานที่ พาไปร่วมงานวันสำคัญต่างของชุมชน กิจกรรมวันแม่ กิจกรรมวันพ่อ วันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ วันเข้าพรรษา และการระดมทุนต่างๆ เช่น การระดมทุนเพื่อติดตั้งผ้าเพดานอาคาร ทุนในการจัดสวนหย่อม เป็นต้น ผู้ปกครองมีส่วนร่วมสมทบการบริหารจัดการในศูนย์ 70 บาท/คน/เดือน จัดเวทีประชุมปรึกษาหารือร่วมกันของ คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ และผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ รวมถึงผู้ปกครองและผู้แทนชุมชน มาร่วมคิดแก้ไข วางแผนการจัดการเรียนการสอน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาผสมผสานในการดำเนินงาน เช่น การละเล่นเพื่อเสริมปัญญาและการพัฒนาการของกล้ามเนื้อ คือ ขี่ก้านกล้วย และเล่นมอญซ่อนผ้า ซึ่งมีเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน คือ

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ เป็นหน่วยสนับสนุนความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ
- ชมรมผู้สูงอายุ เป็นเครือข่ายด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต มีกิจกรรมเล่นิทานให้เด็กฟัง และการละเล่นพื้นเมือง ร่วมกับเด็ก รวมทั้งการผลิตของเล่นพื้นบ้านจักสาน
- ชมรมแพทย์แผนไทย ฝึกนวดให้เด็กสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว
- ชมรมสร้างสุขภาพ ส่งเสริมการออกกำลังกาย
- กลุ่มหมอนสมุนไพร สาธิตการทำหมอน รู้จักอุปกรณ์ และประโยชน์ใช้งาน
- กลุ่มสมุนไพรแปรรูป ผลิตใช้ในศูนย์พัฒนาเด็ก

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านกระเจา เกิดจากการขับเคลื่อนของการใช้ทุนทางสังคมที่มีในพื้นที่อย่างเต็มศักยภาพ ที่มีความต้องการดูแลสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพเด็กให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่า มีศักยภาพและอยู่ในสังคมที่เอื้อเฟื้อดูแลกัน โดยสร้างการมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของจากชุมชน ด้วยการระดมทุนด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องมาร่วมพัฒนาจนเป็นแหล่งศึกษาดูงานให้กับพื้นที่อื่นๆ กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2544 เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้นแบบระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ในปี พ.ศ. 2544 ได้รับรางวัลชนะเลิศสิ่งประดิษฐ์ สื่อการสอนระดับเขต จังหวัดอุบลราชธานี และรับ

รางวัลศูนย์เด็กเล็กนำอยู่ระดับดีมากจากกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ในปี พ.ศ. 2545 ได้รับรางวัลสถาบันครอบครัวดีเด่นระดับประเทศ และได้รับการคัดเลือกเป็นศูนย์เด็กเล็กวัยเตาะแตะในพระราชบัญญัติ ในปี พ.ศ. 2547 ได้รับรางวัลชนะเลิศศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้นแบบระดับเขต จังหวัดอุบลราชธานี ในปี พ.ศ. 2547 - 2551 ได้รับโล่มาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนำอยู่ระดับดีมาก ปี พ.ศ. 2551 ได้รับการคัดเลือกเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้นแบบ นาร่อง ในปี พ.ศ. 2551 ได้รับการคัดเลือกเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนำอยู่ยอดเยี่ยมระดับประเทศ และในปี พ.ศ. 2552 ได้รับการคัดเลือกเป็น ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ประจำจังหวัดยโสธร และได้รับโล่มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กนำอยู่ระดับดีมากเพื่อการเรียนรู้ชุมชน จากกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

2. ข้อมูลการใช้จ่ายของตนเองและครอบครัวของเด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านกระจ่าย

การเก็บรวบรวมข้อมูลค่าใช้จ่ายในครั้งนี้ ได้จากการจัดทำกิจกรรมเพื่อระดมความคิดเห็นของเด็กในแต่ละกลุ่ม จากนั้นจึงได้นำความคิดเห็นดังกล่าวมาสรุป เป็นแบบสอบถาม ซึ่งคำถามแบ่งเป็นสองส่วน คือ ค่าใช้จ่ายส่วนตัว และค่าใช้จ่ายของครอบครัว ดังนี้

ค่าใช้จ่ายส่วนตัว ประกอบด้วย

- ค่าอาหารที่โรงเรียน
- ค่าโทรศัพท์
- ค่าของใช้ส่วนตัว
- ค่าห้องเช่า
- ค่าอินเทอร์เน็ต
- ค่าขนม
- ค่าเสื้อผ้า
- ค่าเครื่องสำอาง
- ค่ารถโดยสาร
- ค่าช้อปปิ้ง

ค่าใช้จ่ายของครอบครัว ประกอบด้วย

- ค่าไฟ
- ค่าน้ำ
- ค่าน้ำมันรถ
- ค่าโทรศัพท์

- ค่าของใช้ในบ้าน
- ค่าศึกษาเล่าเรียน
- ค่าอินเทอร์เน็ต
- ค่าเสื้อผ้า
- ค่าห้องเช่า บ้านเช่า

จากแบบสอบถามที่เด็กและเยาวชนได้ร่วมกันออกแบบ แล้วนำไปเก็บข้อมูลสมาชิกภายในกลุ่ม 5 กลุ่มจำนวนรวม 41 คน พบว่าเด็ก ๆ ส่วนใหญ่ ทั้งผู้ให้ข้อมูล และผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลไม่ได้มีความลำบากใจเลย คำถามที่เกี่ยวข้องกับตนเองที่ตอบได้ก็ตอบเอง ส่วนคำถามที่ตอบไม่ได้ก็จะถามผู้ปกครอง ซึ่งสรุปผลการศึกษาข้อมูลเป็นดังนี้

ส่วนที่ 1 ค่าใช้จ่ายส่วนตัว เป็นค่าใช้จ่ายรายเดือนของเด็ก และเยาวชนจำนวน 41 คน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 6 แสดงค่าใช้จ่ายรายเดือนของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 41 คน

ลำดับที่	รายการ	จำนวนเงิน	หมายเหตุ
1	ค่าอาหารที่โรงเรียน	23,323	
2	ค่าโทรศัพท์	6,722	
3	ค่าของใช้ส่วนตัว	5,680	
4	ค่าห้องเช่า	-	
5	ค่าอินเทอร์เน็ต	7,590	
6	ค่าขนม	24,690	
7	ค่าเสื้อผ้า	12,458	
8	ค่าเครื่องสำอาง	1,700	
9	ค่ารถโดยสาร	7,270	
10	ค่าซื้อป๊อปปิ้ง	4,200	
รวม	93,633		

ผลจากการศึกษาข้อมูลพบว่า ในเด็กและเยาวชนมีค่าใช้จ่ายจาก 10 รายการรวม 93,633 บาท เฉลี่ยค่าใช้จ่ายส่วนตัวต่อคนเป็น 2,284 บาท ต่อเดือน ค่าใช้จ่ายที่สูงที่สุดก็คือ ค่าขนม 24,690 บาทต่อ

เดือน เฉลี่ย 602 บาทต่อคนต่อเดือน ค่าใช้จ่ายรองลงมาและมีจำนวนใกล้เคียงกันก็คือ ค่าอาหารที่โรงเรียน 23,323 บาทต่อเดือน เฉลี่ย 569 บาทต่อคนต่อเดือน ค่าใช้จ่ายที่ไม่มีเลขแต่เด็กๆ ได้กำหนดเป็นหัวข้อในแบบสอบถามก็คือ ค่าห้องเช่า และค่าใช้จ่ายนอกรองลงมาคือค่าเครื่องสำอาง 1,700 บาทต่อคน ต่อเดือน

จากการสังเกต และซักถามข้อมูลเพิ่มเติมพบว่า มีเด็กโตบางส่วนที่ไปเรียนหนังสือที่ต่างจังหวัด และในเมือง จึงได้กำหนดหัวข้อค่าเช่าห้องไว้ เพราะจะมีรายจ่ายในเรื่องนี้จริง แต่เมื่อทำการศึกษาข้อมูลนั้นผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเด็กนักเรียน ระดับประถม และมัธยมต้น ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จึงเป็นค่าขนม และค่าอาหารที่โรงเรียน นอกจากนี้ยังพบว่า ในกลุ่มเด็กที่เป็นวัยรุ่น จะมีค่าใช้จ่ายในส่วน ค่าโทรศัพท์ ค่าอินเทอร์เน็ต และค่าใช้จ่ายส่วนตัว เพิ่มขึ้นจากกลุ่มเด็กระดับชั้นประถม

2. ค่าใช้จ่ายของครอบครัว รายละเอียดตามตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แสดงค่าใช้จ่ายรายเดือนของครอบครัวเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 41 คน

ลำดับที่	รายการ	จำนวนเงิน	หมายเหตุ
1	ค่าไฟฟ้า	15,480	
2	ค่าน้ำ	5,870	
3	ค่าน้ำมันรถ	19,700	
4	ค่าโทรศัพท์	14,608	
5	ค่าใช้จ่ายในบ้าน	25,413	
6	ค่าศึกษาเล่าเรียน	50,040	
7	ค่าอินเทอร์เน็ต	8,820	
8	ค่าเสื้อผ้า	14,290	
9	ค่าห้องเช่า	2,200	
รวม		156,781	

ผลจากการศึกษาข้อมูลพบว่าครอบครัวเด็กและเยาวชนมีค่าใช้จ่ายจาก 9 รายการรวม 156,781 บาท ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเป็น 3,824 บาท ต่อครอบครัวต่อเดือน ค่าใช้จ่ายที่สูงที่สุดก็คือ ค่าศึกษาเล่าเรียน 50,040 บาทต่อเดือน เฉลี่ย 1,220 บาทต่อครอบครัวต่อเดือน ค่าใช้จ่ายรองลงมาคือ ค่าใช้จ่ายในบ้าน

จำนวน 25,413 บาท เหลือ 620 บาทต่อครอบครัวต่อเดือน ค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด คือค่าห้องเช่าทั้งหมด 2,200 บาทต่อเดือน รองลงมาคือค่าน้ำทั้งหมด เดือนละ 5,870 บาท

จากการศึกษาข้อมูลมีข้อสังเกตว่า เด็กๆส่วนใหญ่จะมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องรายจ่ายของครอบครัวเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตนเอง และเห็นได้ชัดเจน เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ส่วนค่าใช้จ่ายที่ซับซ้อน ยากต่อเนื่อง และเป็นค่าใช้จ่ายจำนวนมาก เช่น ค่าอาหารในครอบครัว ค่าบุญประเพณี ค่าซื้อหอย และกรณีหนี้สิน เป็นเรื่องสำหรับเด็กส่วนใหญ่ไม่ได้คิดถึง ทำให้การศึกษาข้อมูลดังกล่าวไม่สามารถมองเห็นภาพภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัวได้ชัดเจน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ เป็นประเด็นที่เด็กๆเห็นว่าควรจะดำเนินการเพิ่มเติม

อย่างไรก็ดีถึงแม้ว่ารายจ่ายเฉลี่ยต่อคนและต่อครอบครัว จากข้อมูลรายจ่ายส่วนตัวและรายจ่ายของครอบครัวข้างต้นเป็นจำนวนเงินที่ไม่มาก แต่ข้อมูลดังกล่าวก็ได้บอกให้เห็นว่าทั้งเด็กเยาวชน และครอบครัวมีรายจ่ายแต่ละเดือนหลายรายการ และในหลายรายการดังกล่าวมีรายจ่ายที่ไม่จำเป็นรวมอยู่ด้วย ซึ่งทำให้เด็กและเยาวชนตระหนักว่าพ่อแม่ต้องใช้เงินเพื่อใช้จ่ายหลายรายการ รวมถึงใช้จ่ายเพื่อพวกเขาโดยเฉพาะซึ่งมากกว่ารายจ่ายอื่นๆของครอบครัวด้วย การตระหนักดังกล่าวเป็นตัวนำให้เด็กและเยาวชนหาทางช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายดังกล่าว โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นต่างๆ รวมถึงการแบ่งเบาภาระด้วยการช่วยทำงานของพ่อแม่ เช่น ช่วยทำงานบ้าน และงานอื่นๆของพ่อแม่อีกด้วย ดังตัวอย่างของเด็กและเยาวชนที่มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายและการใช้ชีวิตต่อไปนี้

- 1) น้องแพรว อายุ 13 ปี เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กล่าวถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์และการออมว่า “แต่ก่อนเดิมเงินโทรศัพท์ใช้เนี่ยวันละ 30 บาท หลังจากเข้าอบรมรู้สึกสงสารพ่อแม่ ช่วงนี้จึงไม่ค่อยเล่น บางอาทิตย์เหลือเงินเก็บ จากที่ได้อาทิตย์ละ 500 บาท ตอนนี้ฝากเงินไว้กับกลุ่มแม่บ้าน 2 เดือนแล้ว มีเงินออมอยู่ 1,400 บาท”
- 2) น้องเนตรนภา อายุ 11 ปี เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้รับเงินจากแม่วันละ 10-15 บาท ใช้เงินวันละ 5-10 บาท ที่เหลือออมเงินไว้กับแม่เพื่อเอาไว้ให้แม่ใช้
- 3) น้องนริดา อายุ 15 ปี เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กล่าวถึงผลของการทำบัญชีรายจ่ายของตัวเองว่า “ทำบัญชีรายจ่ายเห็นค่าคริมาทหน้า ทาผิว เดือนละ 500-600 บาท มันเยอะ ช่วงนี้จึงไม่ค่อยได้ซื้อแล้ว”
- 4) น้องแดน อายุ 12 ปี เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กล่าวถึงการออมเงินและการช่วยเหลือพ่อแม่ว่า “ได้เงินวันละ 25 บาท ใช้ 5 บาท หยอดกระปุก 20 บาท ฝากในธนาคาร เงินเก็บ

ไว้กับตัวก็มี ตอนนี้มี 4,000-5,000 บาท ... ช่วยเหลือพ่อแม่ ญาติพี่น้อง ช่วยนวดให้ พ่อแม่ให้เงินค่านวดด้วย 20 บาท 50 บาท 100 บาท มีนวดหลัง นวดขา นวดแขน”

3. การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การลดรายจ่าย และสร้างสำนักอยู่อย่างพอเพียงในกลุ่มเด็กและเยาวชนบ้านกระเจาย

กระบวนการเรียนรู้เพื่อการลดรายจ่าย และสร้างสำนักอยู่อย่างพอเพียงในเด็ก เยาวชนบ้านกระเจาย ผ่านการออกแบบร่วมกันทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ใช้กระบวนการวิจัยในการสร้างความตระหนัก เรื่องการลดรายจ่ายและการอยู่อย่างพอเพียง โดยเริ่มตั้งแต่การหาปัญหา การกำหนดปัญหา การเรียนรู้ การทำวิจัย การวางแผน การปฏิบัติ และการสรุปผลร่วมกันของทีมวิจัย เด็ก และเยาวชน โดยมี ชาวบ้านและกลุ่มต่างๆในชุมชนเป็นตัวหนุนเสริม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ใช้การเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติเอง ส่วนกิจกรรมเสริมต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้นระหว่างกระบวนการทำวิจัย เมื่อทีมวิจัย เด็กและ เยาวชนมาร่วมกันทำงาน มีเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนปัญหาและความต้องการระหว่างกัน ทำให้พวกเขาได้ พุดคุยและวางแผนกิจกรรมต่างๆขึ้นอีก ภายใต้อความต้องการช่วยเหลือชุมชนของพวกเขา ดังปรากฏ ให้เห็นผ่านกิจกรรมจิตอาสา และกิจกรรมพัฒนาแกนนำเยาวชน เช่นกิจกรรม อสม. น้อย กิจกรรม ดูแลห้องสมุดและศูนย์ไอซีที กิจกรรมช่วยงานบุญประเพณี และกิจกรรมทำความสะอาดหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

3.1 การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการลดรายจ่าย และสร้างสำนักอยู่อย่างพอเพียงผ่านกระบวนการวิจัย

กระบวนการวิจัยที่ทีมวิจัยกระเจายดำเนินการประกอบด้วย 4 กระบวนการหลักคือ กระบวนการพัฒนาโจทย์การวิจัย กระบวนการพัฒนาทีมนักวิจัย กระบวนการชี้แจงการวิจัยกับชุมชน และกระบวนการเก็บข้อมูลและสรุปข้อมูล โดยใน 4 กระบวนการวิจัยนี้ประกอบด้วยกระบวนการ เรียนรู้เพื่อการลดรายจ่าย และสร้างสำนักอยู่อย่างพอเพียง 6 กระบวนการคือ การทำให้เด็ก เยาวชนตั้งคำถามว่ามีปัญหาการใช้จ่ายของตนเองจริงหรือ การเรียนรู้วิธีการหาข้อมูล การสร้างการมีส่วนร่วม กับชุมชนเพื่อช่วยกันให้ข้อมูลและแก้ไขปัญหา การหาข้อมูลเพื่อพิสูจน์ปัญหาการใช้จ่าย การวิเคราะห์

แลกเปลี่ยนข้อมูลปัญหาการใช้จ่าย และการปฏิบัติเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยของเด็ก เยาวชน กล่าวคือ

3.1.1 การทำให้เด็ก เยาวชนตั้งคำถามว่ามีปัญหาการใช้จ่ายของตนเองจริงหรือ ดำเนินการผ่านกระบวนการแรกของกระบวนการวิจัย คือกระบวนการพัฒนาโจทย์การวิจัย ที่ทีมวิจัยพร้อมด้วยเด็ก เยาวชนบ้านกระจาย ประมาณ 70 คน รวมกันระดมปัญหาเด็กและเยาวชนบ้านกระจายร่วมกัน ซึ่งค้นพบหลากหลายปัญหา เช่นปัญหาการไม่รับผิดชอบต่อการเรียน เศรษฐกิจตกต่ำ ทะเลาะวิวาท มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร หนีเรียนครอบครัว และการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยของเด็ก เยาวชน เป็นต้น ซึ่งได้นำมาสู่การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาร่วมกัน โดยปัญหาที่ทุกคนคิดว่าสำคัญที่สุดคือ ปัญหาการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย การที่ทุกคนให้ความสำคัญกับปัญหานี้ทำให้เด็ก เยาวชนทุกคนตั้งคำถามว่าที่จริงแล้วปัญหาการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเป็นปัญหาที่พวกเขาทุกคนประสบอยู่จริงหรือ และพวกเขาจะรู้และทำให้คนอื่นรู้เพื่อแก้ไขปัญหานี้ได้อย่างไร

3.1.2 การเรียนรู้วิธีการหาข้อมูล การเรียนรู้วิธีการหาข้อมูลถูกดำเนินการผ่านกิจกรรมทำความเข้าใจงานวิจัยท้องถิ่น ของกระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัย โดยการทำทำความเข้าใจผ่านตัวอย่างงานวิจัยหลายๆเรื่องที่ได้มีการดำเนินการมาแล้วในจังหวัดยโสธร และผ่านกิจกรรมในกระบวนการวิจัยขั้นที่สอง คือกระบวนการพัฒนาทีมนักวิจัย เช่นกิจกรรมเข้าร่วมโครงการจังหวัดยโสธรนำอยู่ที่สุดในประเด็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และกิจกรรมของโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมเด็กและเยาวชนด้านสุขภาพ และเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ ทำให้ทีมวิจัย เด็กและเยาวชนได้เข้าใจและรู้วิธีการในการหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้จ่ายของพวกเขาและของคนในชุมชน

3.1.3 การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อช่วยกันให้ข้อมูลและแก้ไขปัญา ถูกดำเนินการผ่านกระบวนการวิจัยขั้นที่สาม คือกระบวนการชี้แจงโครงการวิจัยกับชุมชน โดยใช้กิจกรรมการชี้แจงโครงการต่อคณะกรรมการและแกนนำชุมชน และกิจกรรมชี้แจงโครงการต่อเวทีสาธารณะ หรือประชาคมหมู่บ้าน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและนำสู่การหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกันของคนทั้งชุมชน อันนำมาสู่ความเชื่อมั่นของทีมวิจัย และเด็ก เยาวชนในการดำเนินการจัดหาข้อมูลและหาแนวทางจัดการปัญหาได้

3.1.4 การหาข้อมูลเพื่อพิสูจน์ปัญหาการใช้จ่าย ดำเนินผ่านกิจกรรมวางแผนการพัฒนา ศักยภาพเด็กและเยาวชนในการเก็บข้อมูล, กิจกรรมออกแบบแบบสอบถามการเก็บข้อมูล, กิจกรรมเตรียมการเก็บข้อมูล, และกิจกรรมดำเนินการเก็บข้อมูล ซึ่งทำให้ทั้งนักวิจัยและเด็ก เยาวชน รู้วิธีการเก็บข้อมูล ได้ตัวแบบสอบถามในการเก็บข้อมูล และได้ข้อมูลจากการช่วยเหลือกันของคนในหมู่บ้าน

3.1.5 การวิเคราะห์แลกเปลี่ยนข้อมูลปัญหาการใช้จ่าย เพื่อสร้างความตระหนักว่าปัญหานี้ สร้างผลกระทบต่อครอบครัว และต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายของตนเอง ซึ่งดำเนินงานผ่าน กิจกรรมการสรุปข้อมูล ของกระบวนการเก็บข้อมูลและสรุปข้อมูลในขั้นสุดท้ายของกระบวนการวิจัย โดยกิจกรรมการสรุปข้อมูลที่ทุกคนนำข้อมูลรายจ่ายของทั้งตนเองและครอบครัว มานำเสนอและวิเคราะห์ร่วมกัน ทำให้ทุกคนรู้ว่าปัญหาค่าใช้จ่ายเป็นปัญหาที่ทุกคนกำลังประสบอยู่จริง และนำมาสู่ความต้องการอยากปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้จ่ายเงินของตนเองและครอบครัว

การเรียนรู้ขั้นนี้สำคัญอย่างมากต่อการที่เด็ก เยาวชน ได้เห็นถึงปัญหาการใช้จ่ายด้วยข้อมูลที่เป็นหลักฐานที่พวกเขาค้นพบเอง

3.1.6 การปฏิบัติเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยของเด็ก เยาวชน การปฏิบัติเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายนี้ถูกปฏิบัติผ่านการออม การใช้จ่ายที่น้อยลง การหารายได้ และการช่วยงานแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ ซึ่งในทางปฏิบัติมีการดำเนินการตั้งแต่ช่วงแรกของกระบวนการเรียนรู้ เนื่องจากในการประชุมกันของทีมวิจัย เด็กและเยาวชน แต่ละครั้งตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการวิจัยที่ได้มีการยกตัวอย่างเด็ก เยาวชนในหมู่บ้านที่ประพฤติตัวดี นำยกย่องในเรื่องการใช้จ่ายเงินที่ไม่ฟุ้งเฟ้อ และมีรายได้ที่ลดการใช้เงินของพ่อแม่ด้วย เพื่อเป็นการสร้างความตระหนัก และกระตุ้นให้เด็กเยาวชนคนอื่นๆ นำไปปฏิบัติ โดยมีมุมมองในการพยายามทำให้เด็กเยาวชนประหยัดอดออม มี 3 ประเด็นหลัก คือ 1. ยกย่องเด็ก เยาวชนที่สามารถออมเงินได้เยอะ 2. ยกย่องเด็ก เยาวชนที่สามารถหารายได้ช่วยแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ และ 3. ให้กำลังใจเด็ก เยาวชนที่ไม่มีเงินออม หรือมีเงินออมน้อย และยังหารายได้ไม่ได้ ด้วยคำอธิบายที่เข้าใจสภาพความเป็นจริงของครอบครัวเด็ก เยาวชนของหมู่บ้านตนเอง คือ

“คนที่ไม่มีเงินออม หรือมีเงินออมน้อยก็อย่าน้อยใจนะ เพราะที่เราไม่มีอาจเป็นเพราะว่าพ่อแม่ให้เงินเราพอดีกับค่าใช้จ่ายที่จำเป็นแล้ว นี่ก็ถือว่าเราประหยัดแล้ว ส่วนคนที่ไม่ได้หารายได้เพิ่มก็อย่าน้อยใจ อาจเป็นเพราะเรายังเด็กอยู่ไม่เหมือนพี่ๆเขา หรือบางคนอาจช่วยงานของครอบครัวจนไม่มีเวลาทำงานอย่างอื่นก็มี”

การที่ทีมวิจัยมีมุมมองต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้จ่ายข้างต้น ถือเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็ก เยาวชนยังคงเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความรู้สึกที่ตนเองไม่ได้ถูกขับ หรือแบ่งแยกออกจากเพื่อนๆคนอื่น และพร้อมที่จะทำกิจกรรมต่างๆร่วมกับเพื่อนๆต่อไป

ดังที่กล่าวแล้วว่าการดำเนินการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการเรียนรู้ และหลังจากมีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลในขั้นการเรียนรู้ที่แล้ว เด็ก เยาวชนยังคงมีการปฏิบัติในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง นั่นคือ ยังคงมีการออมเงิน การใช้จ่ายที่น้อยลง การหารายได้ และการช่วยงานแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ด้วย

3.2 การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการลดรายจ่าย และสร้างสำนึกอยู่อย่างพอเพียงผ่านกิจกรรมเสริมต่างๆ

ดังที่กล่าวแล้วว่ากิจกรรมเสริมต่างๆที่เกิดขึ้น อาศัยเวทีประชุมของกระบวนการทำวิจัยในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และความต้องการเพื่อที่จะต่อยอดการทำงานนอกเหนือจากเรื่องการแก้ไขปัญหการใช้จ่าย โดยการแลกเปลี่ยนดังกล่าวเกิดขึ้นในกระบวนการเก็บข้อมูลของกระบวนการทำวิจัย ซึ่งในกระบวนการนั้นนอกจากทีมวิจัย เด็ก เยาวชนจะดำเนินการทำความเข้าใจการเก็บข้อมูล ออกแบบการเก็บข้อมูลและแบบสอบถาม เตรียมความพร้อมและเก็บข้อมูล และสรุปผลแล้ว ยังมีการหารือกันว่าเด็กและเยาวชนอยากทำกิจกรรมอะไรเพื่อการพัฒนาตนเองและชุมชนเพิ่มอีก (ดังที่นำเสนอแล้วในบทที่ 3 ในกระบวนการเก็บข้อมูล) ซึ่งกิจกรรมที่ได้ดำเนินการร่วมกันที่เป็นรูปธรรมคือ กิจกรรมพัฒนาแกนนำเยาวชน และกิจกรรมจิตอาสา โดยกิจกรรมพัฒนาเยาวชน เช่น กิจกรรมการพัฒนาทักษะการพูด และการศึกษาศาสนา ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น ส่วนกิจกรรมจิตอาสา โดยเฉพาะกิจกรรมการดูแลห้องสมุดเยาวชนและศูนย์ไอซีที และงานอาสาในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หรือ อสม. น้อย ที่มีการแบ่งเวรกันทำหน้าที่ประจำทุกอาทิตย์

กิจกรรมเสริมต่างๆเหล่านี้ช่วยในการเรียนรู้เพื่อการลดรายจ่าย และสร้างสำนึกอยู่อย่างพอเพียง ด้วย 2 ประการหลัก คือ

1) กิจกรรมเสริมเหล่านี้ช่วยในการทำให้เด็ก เยาวชน ได้เรียนรู้ตัวเอง ครอบครัว และคนอื่นในชุมชน อันมีผลทำให้เกิดความเกรงใจ เห็นอกเห็นใจ และอยากช่วยเหลือคนอื่น ซึ่งทำให้เด็ก เยาวชน ไม่ใช้จ่ายไม่ฟุ่มเฟือย อันเกิดจากความเห็นอกเห็นใจครอบครัวและเข้าใจพฤติกรรมของตนเองนั่นเอง

2) กิจกรรมเสริมเหล่านี้ได้ทำให้เด็ก เยาวชนมีกิจกรรมที่ต่อเนื่องทำร่วมกัน ทำให้พวกเขาได้พูดคุย แลกเปลี่ยนกับทั้งเพื่อนๆ และผู้ใหญ่ โดยเฉพาะในประเด็นการใช้จ่าย และการใช้ชีวิตอีกด้วย อันมีผลทำให้พวกเขาเกิดความอุ่นใจว่าพวกเขามีเพื่อนที่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายได้ และมีเพื่อนๆที่พร้อมจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายและการใช้ชีวิตที่พอเพียงไปด้วยกัน

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัย การศึกษารูปแบบการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การลดรายจ่ายของเด็กและเยาวชนบ้านกระจ่าย ตำบลกระจ่าย อำเภอบัวตี่ จังหวัดยโสธร ดำเนินการโดยบรรลุมิตร ประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อคือ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนในบ้านกระจ่ายจากอดีตถึงปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาข้อมูลการใช้จ่ายของตนเองและครอบครัวของเด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านกระจ่าย และ 3) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การลดรายจ่าย และสร้างสำนึกอยู่อย่างพอเพียงในกลุ่มเด็ก และเยาวชนบ้านกระจ่าย โดยอาศัยกรอบคิดคือ ใช้กลไกพื้นฐานของชุมชน และความสัมพันธ์ที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนในเรื่องของ การเข้าใจตนเองและครอบครัว เข้าใจสถานการณ์ชุมชน สังคม การคิดวิเคราะห์เชื่อมโยง และการมีทักษะชีวิต อันจะนำมาสู่การใช้จ่ายที่ไม่ฟุ่มเฟือยและมีสำนึกอยู่อย่างพอเพียง เช่นลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ช่วยเหลืองานบ้าน และทำงานเพื่อสังคม นอกจากนี้ยังอาศัยหลักการตามแนวคิดของการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และกระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ ร่วมกับแนวทางว่าด้วยบทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ และแนวทางการลดรายจ่ายของเด็กและเยาวชน ซึ่งสรุปผลได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิจัย
2. บทเรียนนักวิจัย
3. ข้อเสนอแนะ

1. ผลการวิจัย

1.1 ข้อมูลสถานการณ์เด็กและเยาวชนบ้านกระจ่ายจากอดีตถึงปัจจุบัน

สถานการณ์เด็กและเยาวชนบ้านกระจ่าย ประกอบด้วย 1) หน่วยงานและการเข้าร่วมของเด็กและเยาวชน และ 2) สถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชน กล่าวคือ

หน่วยงานและการเข้าร่วมของเด็กและเยาวชน บ้านกระจ่ายมีหน่วยงานหรือโครงการหลักที่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับเยาวชน คือ ชมรม To Be Number One ศูนย์ไอซีที และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านกระจ่าย ซึ่งแต่ละหน่วยงาน หรือโครงการต่างมีส่วนในการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ ความคิดแก่เด็กและเยาวชนบ้านกระจ่าย

สถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชน แบ่งเป็นปัญหาของเด็กเล็กในระดับประถมต้น และเด็กและเยาวชนที่โตเป็นวัยรุ่น โดยส่วนใหญ่ปัญหาของเด็กเล็กในระดับประถมต้นจะเป็นปัญหาการจัดการตัวเอง เช่น ทำการบ้านไม่เสร็จ ขี้เกียจทำการบ้าน หรือ ไม่อยากจะแต่งชุดลูกเสือ เป็นต้น ส่วนในเด็กและเยาวชนที่โตเป็นวัยรุ่น ก็จะสะท้อนปัญหาในครอบครัว เช่น พ่อแม่ทะเลาะกัน เล่นการพนัน หรือปัญหาหนี้สินของครอบครัว รวมทั้งปัญหาใหญ่ระดับสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การทะเลาะวิวาท การขับรถมอเตอร์ไซด์เร็ว การใช้ยาอย่างฟุ้งเฟ้อ การไม่รับผิดชอบต่อการเรียน การใช้โทรศัพท์เกินความจำเป็น และการแต่งกายไม่เหมาะสม เป็นต้น

1.2 ข้อมูลการใช้จ่ายของตนเองและครอบครัวของเด็กและเยาวชนบ้านกระจ่าย

ข้อมูลด้านค่าใช้จ่ายประจำเดือน แบ่งเป็น 2 ข้อมูลหลักคือข้อมูลค่าใช้จ่ายของเด็กและเยาวชน และข้อมูลค่าใช้จ่ายของครอบครัว

ข้อมูลค่าใช้จ่ายของเด็กและเยาวชนจำนวน 41 คน พบว่ามีค่าใช้จ่ายรวม 10 รายการ จำนวน 93,633 บาท เฉลี่ยคือ 2,284 บาทต่อคนต่อเดือน ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนที่มากสำหรับการใช้จ่ายของเด็กผู้ซึ่งยังไม่มีรายได้ โดยทีมวิจัย และเด็กและเยาวชนเห็นว่าควรมีการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ดังเช่น ค่าขนม ที่เป็นค่าใช้จ่ายสูงสุด จำนวน 24,690 บาท หรือ 602 บาทต่อคนต่อเดือน ค่าอินเทอร์เน็ต จำนวน 7,590 บาท และค่าโทรศัพท์ จำนวน 6,722 บาท

ส่วนข้อมูลค่าใช้จ่ายของครอบครัวของเด็กและเยาวชน มีทั้งหมด 9 รายการหลัก จำนวน 156,781 บาท รายการที่มากที่สุดคือ ค่าการศึกษาเล่าเรียน จำนวน 50,040 บาท ซึ่งเป็นรายการที่จ่ายให้แก่ลูกๆ ข้อมูลนี้ทำให้เด็กและเยาวชน ตระหนักว่าพ่อแม่ต้องใช้จ่ายเงินเพื่อพวกเขาในจำนวนที่มากเป็นอันดับหนึ่งในรายการใช้จ่ายทั้งหมด พวกเขาจึงต้องการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นที่มีลงเพื่อแบ่งเบาภาระการใช้จ่ายของพ่อแม่ของพวกเขา

1.3 รูปแบบการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการลดรายจ่าย และสร้างสำนึกอยู่อย่างพอเพียงของเด็ก เยาวชนบ้านกระจ่าย

กระบวนการเรียนรู้เพื่อการลดรายจ่าย และสร้างสำนึกอยู่อย่างพอเพียงในเด็ก เยาวชนบ้านกระจ่ายถูกทำขึ้นผ่านกระบวนการทำวิจัย และกิจกรรมเสริมต่างๆ ดังนี้

3.1 การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการลดรายจ่าย และสร้างสำนึกอยู่อย่างพอเพียงผ่านกระบวนการวิจัย ประกอบด้วย 6 กระบวนการหลัก คือ

- 1) การทำให้เด็ก เยาวชนตั้งคำถามว่ามีปัญหาการใช้จ่ายของตนเองจริงหรือ

- 2) การเรียนรู้วิธีการหาข้อมูล
- 3) การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อช่วยกันให้ข้อมูลและแก้ไขปัญหา
- 4) การหาข้อมูลเพื่อพิสูจน์ปัญหาการใช้จ่าย
- 5) การวิเคราะห์แลกเปลี่ยนข้อมูลปัญหาการใช้จ่าย เพื่อสร้างความตระหนักว่าปัญหานี้สร้างผลกระทบต่อครอบครัว และต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการใช้จ่ายของตนเอง
- 6) การปฏิบัติเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย

3.2 การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการลดรายจ่าย และสร้างสำนักอยู่อย่างพอเพียงผ่านกิจกรรมเสริมต่างๆ

กิจกรรมเสริมต่างๆที่ใช้ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการลดรายจ่าย และสร้างสำนักอยู่อย่างพอเพียง คือกิจกรรมพัฒนาแกนนำเยาวชน และกิจกรรมจิตอาสา โดยกิจกรรมดังกล่าวทำให้เยาวชนไม่ใช้จ่ายไม่ฟุ่มเฟือย อันเกิดจากความเห็นอกเห็นใจครอบครัวและเข้าใจพฤติกรรมของตนเอง และทำให้พวกเขาเกิดความอุ่นใจว่าพวกเขามีเพื่อนที่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายได้ และมีเพื่อนๆที่พร้อมจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการใช้จ่ายและการใช้ชีวิตที่พอเพียงไปด้วยกัน

2. บทเรียนนักวิจัย

นักวิจัยได้เรียนรู้หลายอย่างจากการทำวิจัยครั้งนี้ เช่น การที่ผู้ใหญ่เปิดใจรับฟังเด็กช่วยลดช่องว่างระหว่างวัย การทำวิจัยทำให้พัฒนาศักยภาพเด็ก และกระบวนการวิจัยทำให้เด็กมีจิตสำนึกในด้านความกตัญญู รู้จักบทบาทของตัวเอง รู้คุณค่าของเงิน และรู้จักประหยัดอดออม

2.1 การฟังทำให้ลดช่องว่างระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก

นักวิจัยทั้งเด็กและผู้ใหญ่อยอมรับว่าการทำวิจัยในครั้งนี้เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กและผู้ใหญ่ได้เปิดใจรับฟังความคิดเห็นกันมากขึ้น ทำให้เข้าใจกันมากขึ้น โดยเฉพาะผู้ใหญ่นั้นไม่ค่อยได้ฟังเด็กนัก ส่วนใหญ่จะเน้นไปที่อบรมสั่งสอนเป็นหลัก ซึ่งบางครั้งทำให้เกิดความไม่เข้าใจกัน เกิดช่องว่างระหว่างวัย เมื่อการวิจัยครั้งนี้เน้นกระบวนการ เน้นการมีส่วนร่วมของเด็ก เป็นกระบวนการกลุ่ม ให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น ทำให้ผู้ใหญ่ได้รับรู้ว่าเด็กคิดอะไรอยู่ เช่น เมื่อเด็กเห็นว่าค่าใช้จ่ายที่เด็กใช้ในแต่ละเดือนนั้นมีจำนวนไม่น้อย เงินเหล่านี้เด็กยังหาเองไม่ได้ ภาระจึงตกอยู่ที่พ่อแม่ เด็กสะท้อนว่ารู้สึกสงสารพ่อแม่และอยากแบ่งเบา ซึ่งเป็นเรื่องที่เหนือความคาดหมายของผู้ใหญ่ที่เดิมมองว่าเด็กชอบขอเงิน ไม่รู้จักคิด อยากรได้ของใช้ที่ฟุ่มเฟือยเกินตัว เมื่อได้ทำงานร่วมกันกับเด็กจึงยอมรับว่าเด็กควรจะร่วมรับรู้และร่วมรับผิดชอบด้วย ซึ่งเดิมไม่เคยเปิดโอกาสให้เด็กร่วมรับรู้และร่วมรับผิดชอบด้วยเลย

“พอฟังลูกหลานว่า (พูดว่า) อยากประหยัดชอย (ช่วย) อยากหารายได้มาชอยพ่อแม่
อยากเฮ็ดงานบ้าน ชอยแบ่งเบามาระ ฟังแล้วน้ำตาตก (ร้องไห้) บ่คิด (ไม่คิด) วาเด็กน้อยเขาจะมี
ความคิดความอ่านคือกัน เขาก็มีความคิดดีๆ เขาบ่เคยฟังเขาเลย คิดแต่ว่าบ่แมนเรื่องของเด็ก (ไม่ใช่
เรื่องของเด็ก)” ผู้ใหญ่สุวิทย์ บุญทศ เวทีถอดบทเรียน 16 กันยายน 2555

2.2 งานวิจัยเป็นเงื่อนไขของการพัฒนาศักยภาพเด็ก

จากเด็กที่ไม่กล้าพูด หลายคนมีพัฒนาการดีขึ้นในการพูดต่อหน้าคนอื่น กล้าพูดกล้า
เสนอแนะ โดยเฉพาะเด็กที่ไม่ใช่แกนนำ เช่น หงษ์หยก นกยูง อ่องเงิน แต่ก่อนคนถามก็ไม่ค่อยพูด
หลังจากทำวิจัยร่วมกันมา เดียวนี้เด็กรู้จักทักทายผู้ใหญ่

2.3 งานวิจัยทำให้เด็กมีจิตสำนึกในเรื่องความกตัญญู การประหยัด เห็นคุณค่าของเงินมากขึ้น

ทีมวิจัยสะท้อนว่าพอทำวิจัยแล้วเห็นว่าศักยภาพของเด็กมีในตัวอยู่แล้ว หากเปิดโอกาสให้
เด็กๆ ได้แสดงออก มีเวที มีกิจกรรม มีพื้นที่สาธารณะให้เด็กได้คิดและทำสิ่งดีๆ เด็กจะได้ใช้ศักยภาพ
ที่มีอยู่ได้อย่างเต็มที่ จากการสังเกตจะเห็นว่าเด็กรู้คุณค่าของเงินมากขึ้น รู้จักออม หาวิธีประหยัดเงิน
รู้บทบาทที่ดีของลูก มีจิตสำนึกของการตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ เด็กอ่อนโยนขึ้น มีสัมมาคารวะ

“เด็กน้อยเป็นตาอีกขึ้น รู้จักไหว้เมื่อก่อนบ่เป็นแนวนี้ รู้จักยกมือขึ้นไหว้ มีสัมมาคารวะ การ
พูดจาดี น่ารัก การใช้จ่ายเงินกะดีขึ้น นื่องแดนห่อข้าวไปกินโรงเรียน เดียวนี้มีเงินเก็บเกือบ 30,000
บาท เก็บเงินค่าขนมหยอดคังได้ เดือนละ 1,000-2,000 บางคนค่าโทรศัพท์ลดลง เช่น เน้นท แพม
แพรว” นางสุจิต คล่องการ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข รพ.สต.กระจาย เวทีถอดบทเรียน 16 กันยายน 2555

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ควรขยายผลการดำเนินงานไปสู่เด็กกลุ่มอื่นๆ ในชุมชน

3.2 งานพัฒนาเด็กควรทำอย่างต่อเนื่องโดยนำเข้าเป็นวาระของตำบล เนื่องจากมีเด็กคนใหม่
เพิ่มทุกปี

3.3 ควรพัฒนาต่อยอดโดยให้เด็กกลุ่มแรกที่ผ่านมางานวิจัยมาแล้วได้เป็นแกนนำในการพัฒนา
น้องๆ รุ่นต่อไป โดยมีผู้ใหญ่คอยเอื้ออำนวยให้คำปรึกษา

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร:
วัฒนาพานิช ตำราวิทยากร, 2544.

พระไพศาล วิสาโล. กระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ. (ออนไลน์) จาก www.visalo.org/article/budKrabuankarn.htm สืบค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม 2556.

สมพร ดวงคำฟู. การป้องกันและแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนในชุมชน. วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ, เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549.

www.ednet.kku.ac.th/~sumcha/2545/nong/ausubel2.html

www.dailynews.co.th/agriculture/183947

www.manager.co.th/Family/ViewNews.aspx?NewsID=9540000082144

www.panyathai.or.th/wiki/index.php

www.urnurse.net/sarapad/29save.html

ภาคผนวก

รายชื่อทีมวิจัย

ลำดับ	ชื่อ	สกุล
1	นายสินิล	วรศิลป์
2	นายสุวิทย์	บุญทศ
3	นายระวี	สุวรรณไทรย์
5	นายเชิดเกียรติ	บุญทศ
6	นายณัฐวุฒิ	สินโคกสูง
7	นายบุญหลาย	บุญมา
8	นายชัยทวี	บุญทศ
9	นายจีระศักดิ์	ลู่วงศ์
10	นายชำนาญ	บรรพโคตร
11	นายสมัคร	บุญทศ
12	นายวัชร	มิ่งขวัญ
13	นางละออง	บุญมา
14	นายธวัชชัย	สมจิตร
15	นายชัยชนะ	บรรพโคตร
16	นายณรงค์วิทย์	เด่นดวง
17	นายเสกสรร	สีโสภา
18	นายเชิดชัย	จันใด
19	นายศักดิ์สิทธิ์	สังสีวี
20	เด็กชายชาญวิช	ท่อมโง
21	เด็กชายชัยณรงค์	บรรพโคตร
22	นางสาวบุสดี	แก่นจันทร์
23	นางสาววัลลภา	มะยมหิน
24	นางสาวนุสบา	ฤาชัย
25	นางสาวเจนจิรา	แสงส่อง
26	นางสาวอมรพิทย์	สุภาศรี
27	นางสาวกาญจนา	พิมพ์จันทร์

ลำดับ	ชื่อ	สกุล
28	นางสาววนิดา	หมายเจริญ
29	นางสาวปวีณา	บุญทศ
30	เด็กหญิงพนิตพร	มิ่งขวัญ
31	เด็กหญิงพรวิไล	สมจิตร
32	เด็กหญิงสุภาวรัตน์	แสงส่อง
33	เด็กหญิงกัลยาวิดี	หมื่นจิตร
34	เด็กหญิงนภัสสร	มิ่งขวัญ

แบบสอบถามรายจ่าย ค่าใช้จ่ายของเด็กและเยาวชนบ้านกระจ่าย

กลุ่มที่.....ชื่อ-สกุล

คำชี้แจง

ให้เยาวชนตอบคำถามตามแบบสอบถามให้ครบถ้วน

1 ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล (เยาวชน)

ลำดับที่	รายละเอียดกิจกรรม	ค่าใช้จ่ายต่อเดือน
1.	ค่าอาหารที่โรงเรียนเป็นจำนวน จำนวน.....บาท/วัน	
2.	ค่าโทรศัพท์มือถือ	
3.	ค่าของใช้ส่วนตัว เช่น แป้ง ครีม	
4.	ค่าอินเทอร์เน็ต	
5.	ค่าขนม	
6.	ค่าเสื้อผ้า	
7.	ค่าเครื่องสำอาง	
8.	ค่ารถโดยสาร	
9.	ค่าชอปปิง	
10.	ค่าห้องเช่า	
	รวมค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล	

2 ค่าใช้จ่ายในครอบครัว

ลำดับที่	รายละเอียดกิจกรรม	ค่าใช้จ่ายต่อเดือน
1.	ค่าไฟฟ้า	
2.	ค่าน้ำ	
3.	ค่าน้ำมันรถ	
4.	ค่าโทรศัพท์	
5.	ค่าของใช้ในบ้าน	
6.	ค่าศึกษาเล่าเรียน	
7.	ค่าอินเทอร์เน็ต	
8.	ค่าเสื้อผ้า	
9.	ค่าห้องเช่า บ้านเช่า	
10.	รวมค่าใช้จ่ายในครอบครัว	

รายงานในแต่ละกลุ่มย่อย

กลุ่ม	ส่วนบุคคล	ครอบครัว	ยอดรวม
ทู พี เอ็ม	29,970	29,190	
ชาฤทธิ์	15,997	62,415	
บอมบาร์เบอร์	31,998	49,213	
จ้งป๋อ	13,530	21,240	
มองโกเรีย	3,100	24,060	
รวม	94,595	186,118	282,713

แบบสอบถามรายจ่าย ค่าใช้จ่ายของเด็กและเยาวชนบ้านกระจ่าย

กลุ่ม ช.ก.ระ

1. ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล (เยาวชน)

ลำดับที่	รายละเอียดกิจกรรม	ค่าใช้จ่ายต่อเดือน (บาท)
11	ค่าอาหารที่โรงเรียนเป็นจำนวน จำนวน.....บาท/วัน	6,025
12	ค่าโทรศัพท์มือถือ	1,042
13	ค่าของใช้ส่วนตัว เช่น แป้ง ครีม	1,070
14	ค่าอินเทอร์เน็ต	1,970
15	ค่าขนม	1,320
16	ค่าเสื้อผ้า	1,400
17	ค่าเครื่องสำอาง	120
18	ค่ารถโดยสาร	2,750
19	ค่าหอพัก	300
20	ค่าห้องเช่า	
รวมค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล		15,997 บาท

2. ค่าใช้จ่ายในครอบครัว

ลำดับที่	รายละเอียดกิจกรรม	ค่าใช้จ่ายต่อเดือน (บาท)
11.	ค่าไฟฟ้า	5,040
12.	ค่าน้ำ	1,800
13.	ค่าน้ำมันรถ	5,950
14.	ค่าโทรศัพท์	4,008
15.	ค่าของใช้ในบ้าน	6,200
16.	ค่าศึกษาเล่าเรียน	13,200
17.	ค่าอินเทอร์เน็ต	2,220
18.	ค่าเสื้อผ้า	5,800
19.	ค่าห้องเช่า บ้านเช่า	2,200
รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมด		62,414 บาท

แบบสอบถามรายจ่าย ค่าใช้จ่ายของเด็กและเยาวชนบ้านกระจ่าย

กลุ่ม ทุ พี เอ็ม

1. ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล (เยาวชน)

ลำดับที่	รายละเอียดกิจกรรม	ค่าใช้จ่ายต่อเดือน (บาท)
1.	ค่าอาหารที่โรงเรียนเป็นจำนวน จำนวน.....บาท/วัน	5,530
2.	ค่าโทรศัพท์มือถือ	3,600
3.	ค่าของใช้ส่วนตัว เช่น แป้ง ครีม	1,060
4.	ค่าอินเทอร์เน็ต	2,700
5.	ค่าขนม	13,020
6.	ค่าเสื้อผ้า	1,300
7.	ค่าเครื่องสำอาง	310
8.	ค่ารถโดยสาร	1,750
9.	ค่าหอพัก	700
10.	ค่าห้องเช่า	-
รวมค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล		29,970 บาท

2. ค่าใช้จ่ายในครอบครัว

ลำดับที่	รายละเอียดกิจกรรม	ค่าใช้จ่ายต่อเดือน (บาท)
1	ค่าไฟฟ้า	4,680
2	ค่าน้ำ	1,500
3	ค่าน้ำมันรถ	4,700
4	ค่าโทรศัพท์	5,100
5	ค่าของใช้ในบ้าน	6,050
6	ค่าศึกษาเล่าเรียน	870
7	ค่าอินเทอร์เน็ต	3,850
8	ค่าเสื้อผ้า	2,440
9	ค่าห้องเช่า บ้านเช่า	-
รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมด		29,190 บาท

กลุ่ม จัง บ่ ญ

1. ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล (เยาวชน)

ลำดับที่	รายละเอียดกิจกรรม	ค่าใช้จ่ายต่อเดือน (บาท)
1.	ค่าอาหารที่โรงเรียนเป็นจำนวน จำนวน.....บาท/วัน	4,000
2.	ค่าโทรศัพท์มือถือ	820
3.	ค่าของใช้ส่วนตัว เช่น แป้ง ครีม	1,230
4.	ค่าอินเทอร์เน็ต	700
5.	ค่าขนม	2,250
6.	ค่าเสื้อผ้า	1,800
7.	ค่าเครื่องสำอาง	350
8.	ค่ารถโดยสาร	1,100
9.	ค่าชอปปิง	800
10.	ค่าห้องเช่า	-
รวมค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล		13,530 บาท

2. ค่าใช้จ่ายในครอบครัว

ลำดับที่	รายละเอียดกิจกรรม	ค่าใช้จ่ายต่อเดือน (บาท)
1.	ค่าไฟฟ้า	1,850
2.	ค่าน้ำ	870
3.	ค่าน้ำมันรถ	2,750
4.	ค่าโทรศัพท์	1,470
5.	ค่าของใช้ในบ้าน	2,250
6.	ค่าศึกษาเล่าเรียน	8,300
7.	ค่าอินเทอร์เน็ต	1,100
8.	ค่าเสื้อผ้า	2,650
9.	ค่าห้องเช่า บ้านเช่า / อาหาร	-
รวมค่าใช้จ่ายในครอบครัว		
รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมด		21,240 บาท

แบบสอบถามรายจ่าย ค่าใช้จ่ายของเด็กและเยาวชนบ้านกระจ่าย

กลุ่ม มอง โก เรีย

1. ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล (เยาวชน)

ลำดับที่	รายละเอียดกิจกรรม	ค่าใช้จ่ายต่อเดือน (บาท)
1.	ค่าอาหารที่โรงเรียนเป็นจำนวน	1,500
2.	ค่าโทรศัพท์มือถือ	150
3.	ค่าของใช้ส่วนตัว เช่น แป้ง ครีม	350
4.	ค่าอินเทอร์เน็ต	-
5.	ค่าขนม	1,150
6.	ค่าเสื้อผ้า	300
7.	ค่าเครื่องสำอาง	-
8.	ค่ารถโดยสาร	700
9.	ค่าหอพัก	400
10.	ค่าห้องเช่า	-
รวมค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล		3,100 บาท

2. ค่าใช้จ่ายในครอบครัว

ลำดับที่	รายละเอียดกิจกรรม	ค่าใช้จ่ายต่อเดือน (บาท)
1.	ค่าไฟฟ้า	2,000
2.	ค่าน้ำ	660
3.	ค่าน้ำมันรถ	3,050
4.	ค่าโทรศัพท์	1,700
5.	ค่าของใช้ในบ้าน	6,800
6.	ค่าศึกษาเล่าเรียน	7,950
7.	ค่าอินเทอร์เน็ต	-
8.	ค่าเสื้อผ้า	1,900
9.	ค่าห้องเช่า บ้านเช่า	-
รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมด		24,060 บาท

แบบสอบถามรายจ่าย ค่าใช้จ่ายของเด็กและเยาวชนบ้านกระจ่าย

กลุ่ม บอม บาร์ เบอรี่

1. ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล (เยาวชน)

ลำดับที่	รายละเอียดกิจกรรม	ค่าใช้จ่ายต่อเดือน (บาท)
1.	ค่าอาหารที่โรงเรียน	8,270
2.	ค่าโทรศัพท์มือถือ	1,110
3.	ค่าของใช้ส่วนตัว เช่น แป้ง ครีม	1,970
4.	ค่าอินเทอร์เน็ต	2,220
5.	ค่าขนม	6,950
6.	ค่าเสื้อผ้า	7,658
7.	ค่าเครื่องสำอาง	920
8.	ค่ารถโดยสาร	950
9.	ค่าชอปปิ้ง	1,950
10.	ค่าห้องเช่า	-
รวมค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล		31,998 บาท

2. ค่าใช้จ่ายในครอบครัว

ลำดับที่	รายละเอียดกิจกรรม	ค่าใช้จ่ายต่อเดือน (บาท)
1.	ค่าไฟฟ้า	1,910
2.	ค่าน้ำ	1,040
3.	ค่าน้ำมันรถ	3,250
4.	ค่าโทรศัพท์	2,330
5.	ค่าของใช้ในบ้าน	4,113
6.	ค่าศึกษาเล่าเรียน	19,720
7.	ค่าอินเทอร์เน็ต	1,650
8.	ค่าเสื้อผ้า	1,500
9.	ค่าห้องเช่า บ้านเช่า /อาหาร	-
รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมด		13,450 บาท

ภาพแสดงข้อมูลรายจ่ายของเด็กและเยาวชนและครอบครัว

1 ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล			2 ค่าใช้จ่ายในครอบครัว		
ลำดับที่	รายละเอียดรายจ่าย	ค่าใช้จ่าย	ลำดับที่	รายละเอียดรายจ่าย	ค่าใช้จ่าย
1	ค่าอาหารกลางวัน	3,500	1	ค่าไฟฟ้า	2,500
2	ค่าอาหารค่ำ	1,000	2	ค่าเช่า	1,500
3	ค่าเดินทาง	1,000	3	ค่าโทรศัพท์	4,300
4	ค่าเสื้อผ้า	1,000	4	ค่าประกัน	5,100
5	ค่าของใช้	2,500	5	ค่าเบี้ยประกันภัย	1,050
6	ค่าเช่าบ้าน	13,000	6	ค่าศึกษาเล่าเรียน	870
7	ค่าเสื้อผ้า	1,000	7	ค่าเบี้ยประกันภัย	3,350
8	ค่าเครื่องสำอาง	310	8	ค่าเบี้ยประกันภัย	2,440
9	ค่ารถจักรยาน	1,750	9	ค่าเบี้ยประกันภัย	—
10	ค่าของใช้	700			
	รวมค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล	29,970		รวมค่าใช้จ่ายในครอบครัว	21,170
				รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมด	21,170